ISSN 0235-6368

Дім сад город

4

1994

Ухвала сумнівна

Мешкаємо в місті у комунальній квартирі. На території цього ж міста протягом тридцяти років обробляли ділянку колишнього господарства мого діда та батьків розміром до 4 соток. Тут уже виросли і плодоносять дерева, які я посадила. Після виходу Земельного кодексу звернулася до землевпорядника міста із заявою, у якій просила закріпити цю ділянку за мною. Проте мені було відмовлено, а цю землю міськвиконком віддав іншим громадянам, котрі проживають поруч. Тепер у них ділянка становить близько 14 соток. Нині я не можу користуватися землею моїх батьків і, зрозуміло, плодами тих дерев, які виростила.

Прошу дати відповідь: чи гуманно вчинили зі мною, адже я так багато вклала праці в цю землю?

Г. Н. Сорока,
245900, Сумська обл., м. Ромни,
вул. Щучки, 1—14.

Землі міста перебувають у віданні міської Ради народних депутатів. Використовуються вони відповідно до проектів планування та забудови міста і планів земельно-господарського устрою (ст. 63 Земельного кодексу України). Міська Рада народних депутатів вирішує питання про надання земельних ділянок у користування, припинення права на користування земельною ділянкою чи її частиною, видає організацією землеустрою, затверджує проекти внутрішньогосподарського землеустрою і контролює їхнє здійснення, вирішує інші питання у галузі регулювання земельних відносин (ст. 10 Земельного кодексу України). Отже, міська Рада народних депутатів компетентна вирішувати питання про надання і вилучення земельних ділянок у межах міста відповідно до проекту його планування і забудови та плану земельно-господарського устрою.

Виходячи із змісту Вашого листа, важко судити про правомірність вилучення у Вас земельної ділянки. Однак слід сказати про Ваше право на відшкодування заподіяних Вам збитків. Згідно ст. 89 Земельного кодексу відшкодування збитків землекористувачам провадиться громадянами, яким надані вилучені земельні ділянки. Колишнім власникам землі (їхнім спадкоємцям) або землекористувачам земельні ділянки не повертаються (ст. 6 Земельного кодексу України). Ви можете одержати за бажанням іншу земельну ділянку, наприклад для індивідуального городництва (вирощування овочів і картоплі) розміром до 0,15 га або для садівництва площею не більш як 0,12 га. Для вирішення питання про надання таких ділянок Вам необхідно звернутися із заявою до міської Ради народних депутатів.

Щомісячний
виробничо-практичний журнал

Засновник — Мліївський НДІ
садівництва
Лісостепу України
ім. Л. П. Симиренка

Зареєстрований Держкомпреси
України, серія КП, № 153

Видається з 1989 р.

Щоб прописатися, ще потрібно побудуватися

Я прописаний у місті, а живу в селі, працюю у колгоспі в тракторній бригаді. Вважаюся колгоспником. Сільська Рада виділила мені земельну ділянку під город. Однак будуватися не можу, хоч бажання таке є: кажуть, потрібно прописатися у селі. А я хочу мати хатинку та хлівець, де б міг тримати живність. Залишати село й роботу в колгоспі не збираюсь. Дружина померла, та й до пенсії уже недалеко.

І дивно якось виходить: біля села розтяглися на кілометри будівлі — і дво- і триповерхові — тих, хто мешкає і прописаний у місті! А я живу в селі і працюю в колгоспі, але не можу поставити собі невеличку хатину. На мою думку, це просто якесь безглуздя.

В. Ф. Багрянцев,
270111, м. Одеса,
пр. Добровольського, 120, кв. 47

Згідно із Земельним кодексом України (ст. 7) користування землею може бути постійним або тимчасовим. Постійним вважається землекористування без заздалегідь встановленого строку, тимчасовим — з наперед визначеним терміном: короткострокове — до 3 років, довгострокове — з 3 до 25 років.

Громадянам України у постійне користування земля надається для ведення селянського (фермерського) господарства, особистого підсобного господарства, будівництва та обслуговування житлового будинку і господарських будівель (присадибна ділянка), садівництва, дачного і гаражного будівництва.

У тимчасове користування земля надається громадянам України для городництва, сінокосіння і випасання худоби.

Як видно з листа, Ви користуєтесь земельною ділянкою, яка Вам надана під город, тобто для вирощування картоплі і овочів. Будь-яке будівництво і вирощування багаторічних насаджень на городній ділянці забороняється.

Якщо ж Ви хочете побудувати хату, Ви повинні одержати земельну ділянку для будівництва та обслуговування житлового будинку і господарських будівель (присадибну ділянку), де можна споруджувати будинок і вирощувати сад. Така ділянка надається в постійне користування. Її розмір у сільському населеному пункті повинен не перевищувати 0,25 га. Питання про надання в користування зазначеної земельної ділянки вирішує сільська Рада народних депутатів. Земельний кодекс України не пов'язує надання такої земельної ділянки з місцем проживання громадянина. Тому вимога сільської Ради про прописку в даному випадку безпідставна, бо прописуватись можна в будинку, а його треба ще побудувати.

Отже, для вирішення питання про одержання земельної ділянки для будівництва і ведення підсобного господарства Вам необхідно звернутись до місцевої Ради народних депутатів. Рішення Ради може бути оскаржене в суд.

Коли спадщина ділиться нарівно

У 1988 році ми з братом успадкували по півбудинку в селі. У зв'язку з цим (і за нашими заявами) директором радгоспу було прийняте рішення про надання земельних ділянок: мені — 0,05 га (бо я не працюю в радгоспі), братові — 0,15 га, як робітникові радгоспу. Але фактично землю не розділили, не провели межу, не видали ніяких документів. Усі ці роки я обробляла стільки площі, на скільки вистачало сил, бо співвласник нічого не садив і ділянка забур'янювалася. У будинку ні я, ні співвласник не проживаємо.

Чи маю я право на половину земельної ділянки за новим Законом про землю? Бо одні юристи стверджують, що право володіння земельною ділянкою виникає після встановлення меж на місцевості, одержання документа, а рішення про надання земельної ділянки, прийняте до

15.03.91 р., але не виконане на час введення Земельного кодексу, виконується відповідно до нього. Інші кажуть, що прийняте директором радгоспу рішення може бути виконане і зараз, у 1994 році.

Р. Я. Вороненко,
325008, м. Херсон-8,
пров. Дніпрогеський, 16

Відповідно до Земельного кодексу України (ст. 30) при переході права власності на будівлю і споруду разом з цими об'єктами до нового власника переходить і право користування земельною ділянкою, зв'язаною з цими будівлями. Але це правило діє лише за умови, що зазначена ділянка буде й надалі використовуватись без зміни її цільового призначення.

Розмір земельної ділянки, котра використовується як присадибна (для вирощування картоплі, овочів, фруктів, ягід), що, як видно з листа, є Вашою метою, у сільській місцевості може бути не більше 0,25 га (ст. 67 Земельного кодексу України). У випадку, коли будинок і господарські будівлі належать громадянам на праві спільної власності, вони володіють земельною ділянкою також спільно.

Земельна ділянка, якою володіє і користується кожен із них, визначається, як правило, ними самими пропорційно розміру часток у спільній власності на будинок та інші господарські будівлі, розміщені на ній.

Отже, якщо будинок, одержаний у власність в порядку спадкоємства, розділений на дві рівні частини, то і земельна ділянка повинна бути поділена на дві рівні частини. Спори, що можуть виникнути на цьому грунті, розглядає сільська Рада народних депутатів. Їхнє рішення може бути оскаржене в суд.

Тепер відносно часу виникнення права користування земельною ділянкою. Право користування земельною ділянкою виникає після встановлення землевпорядними органами меж земельної ділянки в натурі (на місцевості) і одержання документа, що засвідчує це право.

Таким документом є державний акт на право користування землею, який видає сільська Рада народних депутатів (ст. 22 і ст. 23 Земельного кодексу України).

Для юридичного оформлення права користування земельною ділянкою, що прилягає до одержаного у спадщину будинку, необхідно звернутись до сільської Ради народних депутатів по місцю розташування будинку і земельної ділянки.

Водночас, визначивши розмір і конкретні межі земельної ділянки, Ви можете також вирішити питання і про закріплення її у приватну власність (приватизувати).

І. М. Миронець,
юрист

Читачі радять, пропонують, запитують

Маймо все-таки Бога в серці!

Є в нашому журналі рубрика «Пропоную». Тут садівники, городники діляться насінням, саджанцями, дехто навіть безкоштовно. Але мене змусив узятися за перо ось такий факт. Добродій із Бахчисарая (на перший раз прізвище не називаємо) за 100 г часнику виставив ціну 80 тис. крб., а якщо у нього головка часнику важить 250 г, то яку суму треба заплатити за кілька зубців?

Мені навіть важко уявити, хто сьогодні за таку ціну може купити пропонований часник? Або, скажімо, інший пан пропонує інструкцію з догляду за трояндами за 20 тис. крб., а один корінчик троянди за 80 тис. крб. Ні, це вже не звичайна торгівля, а справжнє здирство.

Безумовно, в Україні не всі такі люди. Ось, наприклад, Олексій Павлович Грицай із Розанівки, що на Миколаївщині, лише за 5,5 тис. крб. надіслав мені повну коробку (з-під печива) насіння, яке я замовляла. Можна з певністю сказати, що Олексій Павлович — людина високої моралі, до своєї справи і до людей ставиться з любов'ю і повагою. Про таких людей кажуть, що вони мають Бога в серці.

Л. М. Романюк,
320099, м. Дніпропетровськ,
ж/м Червоний Камінь, 19/39

Учімося розпізнавати друзів

Шановна редакціє! Знаю, ви отримуєте багато листів від людей, котрим, як і мені, до останнього часу город просто не був потрібен. Сьогодні ж без нього прожити не можна. Але брак знань і навичок роботи на землі, труднощі з придбанням у державній торгівлі насіння чи саджанців необхідних сортів, відсутність недорогої методичної літератури з простими, але такими потрібними для нас порадами — все це ускладнює долю початківців.

Порятунком для нас, безумовно, є завжди з нетерпінням очікуваний «Дім, сад, город». Його не можна просто прочитати і відкласти. Він з тих видань, які читаються від першого до останнього рядка, а потім перечитуються багато років, бо викладений там досвід людей, що віддають свою любов, час і здоров'я землі, може бути корисним не для одного покоління. Тому (і я далеко не одна в цій думці), скільки б не коштував журнал, ваші щирі прихильники обов'язково підтримають часопис. Від багатьох видань уже довелося відмовитися через дорожнечу, що ж до передплати «ДСГ» — ніяких вагань і сумнівів.

Але для початківців (та й не тільки) є ще один порятунок. Це добрі люди, з якими ми маємо змогу знайомитися через рубрику «Пропоную». Мені вже кілька разів довелося звертатися до шановного Миколи Дмитровича Єщенка з Кегичівського району на Харківщині. Це порядна, інтелігентна, грамотна у своїй справі людина, надзвичайно обов'язкова і відповідальна. Всі мої замовлення були сумлінно виконані, а одержаний садивний матеріал картоплі відразу дав чудовий урожай. Микола Дмитрович з повагою ставиться до замовників, про що свідчить і дружній, доброзичливий тон листування і культура взаємостосунків — прейскурант віддрукований, матеріали надсилаються ретельно упакованими і без затримки (тобто без зайвих хвилювань для замовника), а коли якихось сортів немає, Микола Дмитрович не соромиться вибачитися. Відчуваючи його щирість, починаєш вірити і в свої сили.

В минулому році мені поталанило познайомитися ще з однією чудовою, приязною людиною — Наталією Андріївною Бурею з м. Красноперекопська. Вдячна їй за гарний садивний матеріал та слушні поради, за моральну підтримку (рік не був для мене легким через погодні та інші умови). Такі люди допоможуть, поділяться своїм досвідом і знаннями. Складаю їм щиру подяку, зичу здоров'я і успіхів.

Нінель Михайлівна Бокій,
м. Кіровоград, а/с 18

Звірівники-аматори України, єднайтеся!

Маю невелике присадибне господарство, розводжу хутрових звірків. Є у мене нутрії, кролі, ондатри. Займаюсь цим вже не один рік і набув деякого досвіду. Добре пам'ятаю усі труднощі, помилки, які іноді виникали й ставили під сумнів подальше існування моєї ферми.

Зараз в Україні створюються різні товариства. Ось я і подумав: а чи не створити й нам, аматорам-звірівникам, своє професійне об'єднання? Щоб ми могли обмінюватися досвідом, племінним молодняком, разом розв'язувати свої професійні і виробничі проблеми, яких сьогодні чимало.

Таким чином ми допомагали б один одному й тим, хто в наш непростий час захоче обзавестися хутровими звірками. Переконаний, що наше товариство, яке складатиметься із досвідчених спеціалістів-практиків, сприятиме створенню приватних звіроферм в усій Україні.

Ось чому свою ідею організації такого товариства виношу на сторінки нашого часопису. Давайте, шановні колеги, разом обміркуємо цю пропозицію.

Микола Петрович Білик,
254073, м. Київ-73, а/с 14

1*

Який це сорт?

У 1965—1966 рр. я вирощувала картоплю з сірою шкіркою, цвіла вона білим цвітом, суцвіття на довгій ніжці, пахло медом. Картопля була високоврожайна, смачна. Хотіла б довідатися про її назву і де можна придбати цей сорт.

Г. Д. Олішевська,
261000, Житомирська обл.,
смт Нова Борова, вул. Фрунзе, 6/1

На жаль, шановна пані Олішевська не назвала всі ознаки сорту: забарвлення м'якуша, ростків, форму бульби, глибину залягання вічок, до якої групи стиглості він належить. Виходячи з названих нею ознак, під цю характеристику підлягають декілька сортів: Воротинська рання, Іскра, Комсомолець, Мавка, Остара, Райдуга Полісся, Столова 19.

М. Піка,
кандидат біологічних наук

Овочі за Мітлайдером

В журналі «Наука и жизнь» (№ 4 за 1992 рік) я прочитав статтю «Овощи без нитратов по технологии Митлайдера». Ця технологія, зокрема, передбачає: висаджувати насінневий матеріал близько до поверхні грядки; грунт на грядці не розпушувати протягом усього періоду росту рослин; підживлювати рослини шляхом насипання гранульованих мікродобрив вузькою смужкою вздовж осі грядки з наступним їх поливанням до повного розчинення.

Хотів би прочитати коментар спеціаліста щодо цього способу вирощування картоплі. Чи прийнятний він для наших грунтово-кліматичних умов?

М. П. Мацак,
Закарпатська обл.,
смт Великий Березний,
вул. Стефаника, 16

У згаданій автором листа статті йдеться про овочі і нічого не сказано про вирощування картоплі, за винятком того, що для забезпечення сім'ї потрібно виростити 600—700 кг бульб на площі 1,5 сотки, тобто одержати врожай близько 400—500 ц/га. Такий врожай, тим більше на невеликій площі, можна мати щороку, забезпечивши комплекс агрозаходів: використання високоякісного садивного матеріалу районованих сортів; пророщування або прогрівання насіннєвих бульб перед садінням; внесення добрив.

Немає особливих підстав відмовлятися від органічних добрив, а також «дробити» до чотирьох разів внесення мінеральних, як це передбачено технологією Мітлайдера. Виходячи з конкретних умов, слід використовувати і різні види органічних добрив (гній, компости, сидерати), і повне мінеральне добриво (азотно-фосфорно-калійне). В цьому випадку органічні добрива є і джерелом мікроелементів, які за Мітлайдером пропонується вносити з хімічними препаратами. Дози встановлюють, враховуючи тип грунту та рівень родючості, захист посівів від бур'янів, шкідників і хвороб.

Щоб одержати такий врожай, особливу увагу слід приділити боротьбі з фітофторозом — аби листя відмерло природно, а не було передчасно вбите грибком. Це головна запорука високого врожаю.

Стосовно підгортання кущів, то цей захід при вирощуванні картоплі обов'язковий. Дія його багатогранна, в тому числі захист бульб нового врожаю від ураження хворобами, позеленіння тощо.

В цілому ж слід до будь-яких рекомендацій ставитися творчо, з урахуванням конкретних умов та набутого власного досвіду. Брати корисне, а не сліпо копіювати.

В. Куценко,
кандидат с.-г. наук

Голландська технологія

Чи можна вирощувати картоплю на присадибних ділянках голландським методом, які його переваги і недоліки порівняно з традиційним способом? Як одержати хороший врожай сортів голландської селекції?

Л. М. Бойко,
м. Київ

Часто масовий читач голландську технологію зводить до використання на передсадивній підготовці грунту культиваторів з активними робочими органами, формування високооб'ємних гребенів та внесення гербіцидів. У самій Голландії застосовують декілька технологій з урахуванням грунтових відмін. Зокрема, згадані агрозаходи виконують лише на зв'язних грунтах.

На присадибних ділянках, враховуючи їхні розміри та екологічні умови, ця технологія не знайде широкого застосування.

Водночас такі обов'язкові елементи технології вирощування картоплі в Голландії, як високоякісне насіння, передсадивне пророщування бульб, збалансована за елементами живлення система удобрення і, що особливо важливо, надійна система захисту від хвороб і шкідників, зокрема від фітофторозу, доцільно взяти на озброєння. Саме в цьому фактично полягає суть голландської технології.

Сорти голландської селекції в першу чергу задовольняють конкретні вимоги споживача. Нині на світовому споживчому ринку особливо високі вимоги ставляться до товарного вигляду бульб. Тому більшість сортів мають красиві, вирівняні за розмірами бульби з відносно низьким вмістом крохмалю.

Щоб одержати високий урожай, ці сорти потрібно розміщувати на родючих грунтах і вносити високі дози добрив. Технологією передбачено зберігання садивного матеріалу в регульованих температурних умовах при високій відносній вологості повітря. Не допускається проростання бульб у зимовий період. Обов'язковий захід — передсадивне пророщування або прогрівання бульб.

Більшість голландських сортів характеризуються відносно невисокою польовою стійкістю до фітофторозу. Тому в однакових з районованими українськими сортами умовах вони в першу чергу уражуються фітофторозом. Отже, щоб одержати від них максимальну віддачу, потрібно забезпечити надійну систему захисту.

В. Куценко,
кандидат с.-г. наук

про картоплю

Рекордні врожаї

Які рекордні врожаї картоплі є в практиці? Читав, що городник-аматор В. Горєлов зібрав у 1989 р. 1400 кг бульб з однієї сотки і його успіх занесли в книгу рекордів Гіннеса.

І. П. Нікітін,
м. Кривий Ріг

Картоплю вирощують практично на всій земній кулі. Проте, залежно від умов, у різних регіонах одержують неоднаковий урожай. Зроблено розрахунки можливого максимального врожаю. Для умов Європи, в тому числі й України, він становить близько 1000 центнерів з гектара, однак на практиці, якщо реалізують хоча б 40% від можливого, то це свідчить про високий технічний рівень вирощування картоплі. В окремі роки у польових дослідах фактично одержувана продуктивність сягала 70—80% від потенційної.

В умовах України у 1987 р. в Київській області зафіксовано врожай сорту Гатчинська 744 ц/га. У 1990 р. на Мінусинській сортодільниці Красноярського краю при розмноженні сорту Бородянська рожева селекції Інституту картоплярства України одержали 1081 ц/га.

Завдання науки і практики — максимально наблизити фактичну врожайність до потенціально можливої. Цього можна досягти шляхом добору відповідного сорту, регулювання умов живлення та водного режиму, суворого дотримання технології вирощування. Для картоплі особливе значення має захист рослин від шкідників і хвороб.

В. Куценко,
кандидат с.-г. наук

Біотехнологія картоплі

Чи займаються в Україні біотехнологією картоплі? Якщо так, вкажіть, будь ласка, адреси.

Л. В. Лисак,
Херсонська обл.

В останні роки в Україні близько 30 біотехнологічних лабораторій науково-дослідних установ та господарств вирощують вихідний матеріал для первинного насінництва картоплі з використанням для його оздоровлення методу культури меристеми і термотерапії та наступним мікророзмноженням оздоровленого матеріалу. Більшість з них знаходиться в основних картоплесіючих регіонах (Полісся та Лісостеп). Назвемо деякі з них:

Вінницька область — агрофірма «Дружба», с. Дорожне Вінницького району;

Волинська — Волинське НВО «Еліта», с. Рокині Луцького району;

Житомирська — Поліська дослідна станція ім. Засухіна, п/в Передвижне Малинського району;

Закарпатська — акціонерне товариство «Весна», с. Часловці Ужгородського району;

Івано-Франківська — дослідне господарство «Галичина», с. Стрільче Городенківського району;

Київська — Інститут картоплярства, смт Немішаєве Бородянського району;

Львівська — селянська спілка ім. Б. Хмельницького, с. В. Колодно К.-Бузького району;

Полтавська — селянська спілка ім. Іваненка, с. Петрівці Миргородського району;

Рівненська — агрофірма «Зоря», с. Зоря Рівненського району;

Сумська — Сумське НВО «Еліта», сел. Сад Сумського району;

Тернопільська — Тернопільське НВО «Еліта», м. Хоростків Гусятинського району;

Херсонська — Інститут зрошуваного землеробства, м. Херсон, сел. Наддніпрянське;

Хмельницька — Хмельницьке НВО «Еліта», с. Самчики Старокостянтинівського району;

Черкаська — Уманський сільськогосподарський інститут, м. Умань, п/в Софіївка;

Чернівецька — Чернівецьке НВО «Еліта», м. Чернівці-26, вул. Кузнецова, 21-а;

Чернігівська — Чернігівське НВО «Еліта», с. Прогрес Козелецького району.

І. Карпенко,
провідний спеціаліст асоціації «Укреліткартопля»

Розсада без теплиці

Які ефективні технології вирощування розсади картоплі без теплиці та плівок?

Л. М. Бойко,
м. Київ

Розсаду картоплі, як правило, вирощують у трьох випадках:

— виведення нових сортів у селекції з гібридного ботанічного насіння;

— прискорене розмноження нових і перспективних сортів картоплі з етіольованих ростків;

— прискорене розмноження оздоровленого садивного матеріалу картоплі методом укорінення рослин in vitro та їхніх частин.

У першому випадку розсаду картоплі в кімнатних умовах вирощують так, як і розсаду помідорів (сівба насіння, пікірування, вирощування розсади, садіння у відкритий грунт). Проте слід пам'ятати, що одержаний з ботанічного насіння матеріал дуже неоднорідний і практичного значення у вирощуванні товарної картоплі поки що не має.

Для прискореного розмноження використовують розсаду, одержану з етіольованих, тобто таких, які виросли без освітлення, паростків картоплі. Паростки одержують, пророщуючи виключно здорові бульби масою не менше 60 г у темному й теплому приміщенні при температурі 12—15° з доступом свіжого повітря протягом місяця. Їх кладуть в один шар у ящиках або на полицях, періодично зволожуючи.

Добру розсаду одержують з паростків довжиною 4—6 см. Відламуючи паростки від бульб, слід стежити, щоб не пошкодити їх пальцями. Вигонку й обламування паростків з однієї бульби можна проводити декілька разів.

Обламані паростки слід у той же день висадити в ящики чи горщечки із заздалегідь підготовленим грунтом. Висаджувати

в ящики краще рядами на відстані 7 см ряд від ряду, 5 см у ряду. Землю навколо паростка добре ущільнюють, не пошкоджуючи його самого. Дві третини паростка повинні бути в грунті.

Висаджену розсаду негайно поливають. Ящики бажано прикрити поліетиленовою плівкою на два-три дні для кращого приживлення розсади. Плівку періодично (двічі на день) перевертають. Через три — чотири дні паростки почнуть зеленіти. Температура в кімнаті має бути не вищою 18—20°. Розсаду регулярно поливають.

Щоб призвичаїти рослини до зовнішньої температури, за 7—10 днів до висаджування у відкритий грунт її виносять на балкон чи відкривають вікна. В ящиках розсада повинна бути 20—30 днів і досягти висоти 12—15 см.

Висаджувати розсаду краще в хмарну погоду або в другій половині дня. Перед цим її добре поливають, що сприяє прилипанню землі до коріння. Рослини з ящиків висаджують по можливості з грудкою землі в лунку з водою. Залежно від погоди полив повторюють два-три рази. Добре перед садінням внести в лунки перегній.

Використовуючи етіольовані паростки, можна одержати від кожної бульби при одноразовому обламуванні 5—6 рослин. Якщо ж робити вигонку і обламувати паростки декілька разів, кількість рослин з однієї бульби можна збільшити до 20 і більше.

Для розмноження оздоровленого матеріалу картоплі в домашніх умовах доцільно рослину in vitro обережно вийняти з пробірки і посадити в горщик чи ящик із заздалегідь підготовленим грунтом. Рясно полити. Такі рослини, як правило, добре приживлюються в умовах закритого грунту.

При подальшому розмноженні матеріалу з пробіркових рослин зрізують верхівки з трьома-чотирма міжвузлями і висаджують їх у ящики чи горщики з торфоперегнійною сумішшю. Добре поливають. Перед садінням верхівки бажано вмочити в розчин укорінювача типу ЮКА-4 чи якийсь інший. Ящики і горщечки з верхівками на два-три дні прикривають плівкою і періодично (двічі на день) перевертають її.

Розсада повинна бути добре освітлена, її регулярно поливають, в разі потреби підживлюють розчином Кноппа. Температура в приміщенні має бути в межах 18—20° С.

Зрізувати й укорінювати верхівки та бічні пагони можна декілька разів, що значно збільшує коефіцієнт розмноження.

У відкритий грунт розсаду висаджують, коли вона добре вкорінилася і досягла 15—18 см. Техніка садіння така ж, як і розсади з паростків.

І. Карпенко,
провідний спеціаліст
асоціації «Укреліткартопля»

Де придбати кращі сорти

Які фірми продають перспективні сорти картоплі?

В. А. Клименко,
м. Київ

Асоціація «Укреліткартопля» — 255740, Київська область, Бородянський район, смт Немішаєве, вул. Чкалова, 22.

Сорти: Адретта, Луговська, Бородянська рожева, Пролісок, Світанок Київський.

Інститут картоплярства — 255740, Київська область, Бородянський район, смт Немішаєве.

Сорти: Луговська, Бородянська рожева, Пролісок, Світанок київський, Кобза, Водограй, Обрій.

Поліська дослідна станція ім. О. М. Засухіна — 260310, Житомирська область, Малинський район, п/в Передвижне, 2.

Сорти: Зов, Пост 86, Гарт, Доброчин, Берегиня.

Чернігівська станція по картоплі — 251921, Чернігівська область, Чернігівський район, с. Седнів.

Сорти: Седнівська рання, Витязь, Пекуровська.

Інститут землеробства і тваринництва західних районів України — 292084, Львівська область, Пустомитівський район, с. Оброшине.

Сорти: Слава, Верховина, Полонина, Мавка.

Львівський сільськогосподарський інститут — 292040, Львівська область, Нестерівський район, с. Дубляни.

Сорти: Гібридна 14, Львів'янка, Нестерівська.

М. Піка,
кандидат біологічних наук

Як здолати колорадського жука

Дайте кваліфіковану пораду, як боротися з клятим ворогом картоплі — колорадським жуком.

Є. І. Мойсеєнко,
Київська обл., Обухівський р-н, м. Українка

Колорадський жук завдає найбільшої шкоди рослинам, починаючи з липня, коли на них одночасно можна виявити і дорослих комах, що перезимували, і жуків та личинок першого літнього покоління.

Городники користуються багатьма народними засобами в боротьбі з цим шкідником. Проте одні й ті ж заходи дають досить добрий ефект за одних умов, а за інших можуть не «спрацювати».

Для провокування шкідника рано навесні висаджують невелику кількість добре пророщених бульб та розкладають на ділянці принади з різаних бульб і лушпиння. Коли дорослі жуки збираються в цих місцях, їх знищують отрутохімікатами або в міцному розчині солі.

Непогані результати дає присипання сходів картоплі грунтом — це спричиняє загибель яєць та личинок колорадського жука й знищення сходів бур'янів. Досить ефективне регулярне збирання яйцекладок шкідника. Глибоке перекопування ділянок восени сприяє знищенню комах, що знаходяться в грунті.

Деякі картоплярі в міжрядях або на межі ділянки висаджують квасолю, боби та нагідки — це до певної міри відлякує жуків.

Картопляні кущі можна обпудрювати просіяним попелом або обприскувати сумішшю з двох

ЯК ДО НАС ДОЇХАТИ ІЗ ЗАЛІЗНИЧНОГО ВОКЗАЛУ

Щороку весною й восени на території редакції продаються саджанці. Їх вирощує спеціаліст, кандидат сільськогосподарських наук, у Канівському районі на Черкащині. У своїх листах читачі просять, щоб ми на сторінках журналу детально розповіли про особливості кожного сорту, що продається. На жаль, це неможливо, бо кожний номер журналу готується за три місяці до його виходу в світ, а тоді ми ще не знаємо, що саме буде продаватися. А втім у «ДСГ» вже описано багато сортів плодових культур і серед них і ті, що звичайно реалізуються на території редакції.

Здебільшого купують тут саджанці кияни. Але, виявляється, є бажаючі спеціально приїхати по саджанці, як от С. Р. Мельник з Рівненщини. Для них повідомляємо, як краще доїхати із залізничного вокзалу до редакції. Треба по переходу пройти на зупинку трамваїв № 13 або 15, проїхати ними до зупинки вулиця Павлівська (третя зупинка). Пройти по цій вулиці вгору, перейти вулицю Тургенівську (на розі «Гастроном») і за першим будинком повернути праворуч у двір (там є табличка «Видавництво «Нива») з металевою огорожею. У глибині двору — двоповерховий будинок, де розміщена редакція «ДСГ».

літрових банок попелу та шматка господарського мила, розчиненого в 10 л води.

Картоплю також обробляють настоями з коріння дивосилу (150 г заливають 10 л води, кип'ятять, дають настоятися добу), опалого листя волоського горіха (2—3 кг листя замочують за 3—4 тижні до обробки в 10 л води), міцним багатоденним настоєм полину та цибулинних лушпайок. Для кращого прилипання в такі розчини перед вживанням додають господарське мило.

За один-два дні до використання рослинних препаратів перевіряють їхню дію на декількох рослинах. Вживати в їжу овочі, оброблені рослинними препаратами, слід не раніш як через 5 днів.

Під час виготовлення настоїв, відварів необхідно додержувати правил техніки безпеки — після роботи вимити руки й обличчя, залишки препаратів знищити, посуд вимити кальцинованою содою чи почистити вологим деревним вугіллям.

Хімічні та біологічні засоби захисту рослин на присадибних ділянках застосовують тільки в разі значного поширення колорадського жука. Використовуючи їх, необхідно додержувати рекомендацій, що зазначені на тарних етикетках, та правил техніки безпеки.

З вітчизняних хімічних препаратів проти колорадського жука населенню дозволено використовувати бензофосфат, 10% к. е. або з. п. — 60 г,ділор, 80% з. п.— 100 г, дібром, 10% к. е.—70— 140 г, мезокс, 25% з. п.—60 г, фоксим 5% к. е. або з. п.—100— 150 г (норми в грамах дано із розрахунку на 10 літрів води; скорочення к. е. та з. п. означають форму препарату — концентрат емульсії та змочуваний порошок).

Інсектициди закордонного виробництва — арріво, 25% к. е. в нормі 1,5 г на 10 л води, децис, 2,5% к. е.—2 г, карате 5% к. е.—2 г, цимбуш, 25% к. е.— 1,3 г — дозволено використовувати на присадибних ділянках тільки під наглядом спеціаліста із захисту рослин.

З біологічних заходів боротьби проти колорадського жука на присадибних ділянках можна використовувати бактеріальний препарат бітоксибацилін. Ним проводять обробку в період масового відродження личинок із яєць. Інтервал між обробками —6— 8 днів, норма використання — 40—100 г на 10 л води.

Обприскуючи картоплиння ранцевими обприскувачами, витрачають 3—4 л робочого розчину пестициду на одну сотку городу.

С. Пастух

Потенційні можливості сортів картоплі

Сорт Бородянська рожева.

Інтенсифікація картоплярства найтісніше пов'язана із впровадженням у виробництво нових сортів. Однак навіть найкращий сорт не забезпечує цілковитого успіху. Для цього необхідні висока культура землеробства, доброякісний садивний матеріал, достатня кількість органічних і мінеральних добрив тощо.

Щоб продуктивно використати природний потенціал наявних сортів картоплі і повсюдно одержувати сталі високі врожаї, потрібно правильно, з урахуванням зональних умов, розміщувати картоплю та її сорти, освоювати сортову агротехніку і технологію вирощування. Іншими словами, врожай бульб — це результат взаємозв'язаних факторів, де тісно сплітаються і наша господарська діяльність, і біологічні якості рослин, і грунтово-кліматичні умови.

На Україні створено ціле розмаїття сортів «другого хліба». Їх більше 40, і в кожного свої особливості, свої переваги, вади. Який же вибрати городнику-аматору? Краще використовувати занесені до Державного реєстру районовані або перспективні сорти, хоча мусимо зауважити, що і вони не ідеальні. Навіть найкращі з них можна вважати лише передвісниками майбутніх культурних форм, які повинні мати комплекс найширших корисних якостей і повністю відповідати суворим вимогам інтенсивного рослинництва.

Сорт Незабудка.

Виділено ряд ознак моделі врожайного сорту картоплі, котрі легко спостерігати в практиці: швидкий ріст молодих рослин, раннє накопичення маси бульб, досить велика кількість асимілюючих пагонів, повільний ріст надземних частин з часу досягнення оптимального розміру, вигідна будова куща, мінімальне взаємозатінення листків, достатньо тривалий вегетаційний період, стійкість до різких змін умов вирощування і численних хвороб.

Старі та місцеві сорти картоплі вже не відповідають зрослим вимогам, коефіцієнт їхньої корисної дії у нових умовах невисокий. В останні роки створені і впроваджуються у виробництво сорти інтенсивного типу з дуже високим біологічним потенціалом продуктивності, стійкі до найбільш небезпечних захворювань — фітофторозу, вірусів, раку, картопляної та стеблової нематоди, різної гнилизни бульб тощо, добре пристосовані до механізованого збирання, з поліпшеною якістю бульб. Це — Луговська, Світанок Київський, Слава, Доброчин, Зов, Сєднівська рання, Львів'янка, Мавка, Посвіт, Пост 86, Пролісок, Витязь, Воловецька, Бородянська рожева, Українська рожева та ін.

Для поліської зони найпридатнішими з ранніх та середньоранніх є такі високопродуктивні сорти, як Зов, Невська, Світанок Київський, Пригожа 2, Адретта, Бородянська рожева, Пролісок, Доброчин, Мавка, Львів'янка, Пост 86, із середньостиглих — Луговська, Гатчинська, Нестерівська, Воловецька, Слава та ін., із середньопізніх і пізніх — Темп, Ласунок, Древлянка.

2*

Щоб повніше використати потенціальні можливості нових сортів, реалізувати їх на практиці, необхідно ретельно виконувати вимоги сортової агротехніки, котра найбільше відповідає біологічним особливостям того чи іншого сорту. Тільки тоді можна досягти бажаних результатів.

Переваги нового сорту завжди визначаються раціональною витратою поживних речовин на створення необхідної продукції, а також технологічністю. Хороший сорт гарантує сталі високі врожаї навіть за несприятливих погодних умов, коли його «конкуренти» не спроможні протистояти негативним факторам (перезволоження, посуха). Отже, аби добитися найбільшої віддачі, городникам слід якомога ретельніше враховувати біологічні особливості сортів і можливості їхньої реалізації.

Коли на присадибній чи дачній ділянці впродовж багатьох років беззмінно вирощують один сорт, нерідко його якість погіршується. Але рослини тут не винні. Причини різні: засмічення цього сорту іншими, вирощування садивного матеріалу на низькому агротехнічному фоні, недотримання просторової ізоляції, відсутність фітопрочисток, накопичення хвороб, монокультура, відсутність сівозмін, погіршення насіннєвих якостей через низьку культуру землеробства, забур'яненість.

У практиці є загальноприйняте правило: періодично проводити сортооновлення — планове оновлення насіннєвого матеріалу бульб шляхом періодичної заміни того чи іншого сорту здоровим насінням вищих репродукцій (еліта, перша чи друга репродукції). А ось замінювати чи не замінювати один сорт на інший — це питання у кожному конкретному випадку слід вирішувати лише після старанного вивчення його ефективності як на сортодільницях, так і на городній ділянці.

Тож можна підсумувати: сорт, агротехніка, насінництво — кожна ланка цього нерозривного ланцюга працює на врожай — високий, стійкий, якісний.

Сорти відрізняються один від одного пристосованістю до умов вирощування. Вважають, що ті з них, які мають широку пристосованість (Адретта, Гатчинська, Невська, Зов та інші), як правило, дають сталі, проте дещо нижчі врожаї в різноманітних умовах вирощування, тоді як сорти з вузькою пристосованістю (Пролісок, Гібридна 14, Воловецька, Нестерівська, Витязь та інші) мають високий генетичний потенціал продуктивності і дають високі врожаї бульб у сприятливих, але низькі — в несприятливих умовах.

Слід зазначити, що городників-любителів найбільше цікавить рівень і стабільність урожайності бульб. Це залежить від можливості сорту реагувати на умови середовища, що зветься пластичністю, яка зумовлена його генетичною структурою. Городники зацікавлені у таких сортах картоплі, котрі впродовж кількох років спроможні забезпечувати високі врожаї бульб і не потребують швидкої заміни (Луговська, Зов, Бородянська рожева та ін.). Проте створити сорти картоплі, котрі мали б властивість протистояти всім лімітуючим факторам навколишнього середовища, неможливо.

Зареєстровані сорти, виведені останнім часом, багато в чому відповідають вимогам виробництва. Сьогодні картоплярам пропонують чимало голландських, шотландських, польських та румунських «шедеврів». За хорошої реклами їх характеризують як неперевершені генотипи за всіма ознаками. Але не враховується одне: вони не пройшли адаптації та державного сортовипробування і не зареєстровані в нашій республіці, а в генетичній «пам'яті» рослин-іноземців закодований клімат того регіону, в якому створено той чи інший сорт. А з наших, більш жорстких фітосанітарних умовах такі сорти у перші два-три роки дещо збільшують врожайність, а потім виявляються певні невідповідності цих умов вимогам рослин. Виникають проблеми посухостійкості, фітофторо- і вірусостійкості.

У нинішньому році Державна служба з сортовипробування визнала перспективними для вирощування три сорти голландської селекції — Астерикс, Обелікс, Ван гоф, які мають високу продуктивність. Їх рекомендується вирощувати на присадибних ділянках.

М. А. Піка,
кандидат біологічних наук
(Українська науково-виробнича асоціація по вирощуванню та реалізації еліти картоплі)

Незвичайні помідори

Цей сорт помідорів я вирощую вже 5 років. Насіння одержав шляхом обміну із Середньої Азії. Там сорт називають Блондкоорпфен, але можливо, він має й інші назви. Особливість цього сорту — те, що суцвіття знаходяться не тільки в середині куща, а одне, останнє, над ним. На кущі 10—12 складних суцвіть, на кожному достигає до 30 помідорів.

Плоди золотисто-жовті, дрібні, розміром з двокопійчану монету, важать до 10 г. На смак не відрізняються від звичайних помідорів. Їх можна вживати у свіжому вигляді, консервувати, використовувати для прикрашання салатів та вінегретів, різноманітних страв. Малюки із задоволенням ласують цими незвичайними плодами. За дбайливого догляду кущ сягає у висоту 90 см, тому його потрібно підв'язувати до опори. Цвітіння й достигання плодів триває аж до заморозків.

Вирощувати можна як розсадним способом, так і висівом насіння у відкритий грунт. Догляд такий, як і за звичайними районованими сортами. Позитивно реагує на поливи й підживлення мінеральними та органічними добривами. Пасинкування не роблю.

Усім бажаючим надішлю насіння в обмін на ліаноподібні та гігантські сорти помідорів.

Олександр Андрусів,
332719, Запорізька обл.,
Оріхівський р-н, с. Новоіванівка

РАК КАРТОПЛІ

На наших садово-городніх ділянках з'явилося захворювання — рак картоплі. Дуже прошу розповісти на сторінках журналу про те, як боротися проти нього, чи шкодить людському організму споживання уражених раком бульб. Які сорти картоплі стійкі проти цього захворювання? Хотів би також довідатися, чи існують прості й доступні кожному способи профілактичної обробки картоплі перед садінням.

М. Ф. Зоценко,
м. Ходорів Львівської обл.

Беззмінне вирощування картоплі на одному місці призводить до зниження врожайності, що зумовлюється комплексом причин, серед яких важливе значення мають біологічні: ураження хворобами, пошкодження шкідниками. Інтенсивно розвиваються специфічні хвороби картоплі — вірусні, бактеріальні, грибкові, а також шкідники — нематода, колорадський жук. Внесення органічних та мінеральних добрив дещо зменшує негативний вплив беззмінного вирощування картоплі, але повністю ліквідувати його не може.

Рак картоплі — карантинне захворювання, збудником якого є гриб, що уражує бульби, столони, наземні органи рослин. На них виникають м'ясисті горбкуваті нарости (пухлини). На бульбах поблизу вічок спочатку утворюються невеликі пухлини з нерівною поверхнею, які мають однаковий з м'якушем бульб колір. В міру розрос-

Картоплесаджалка — кілок

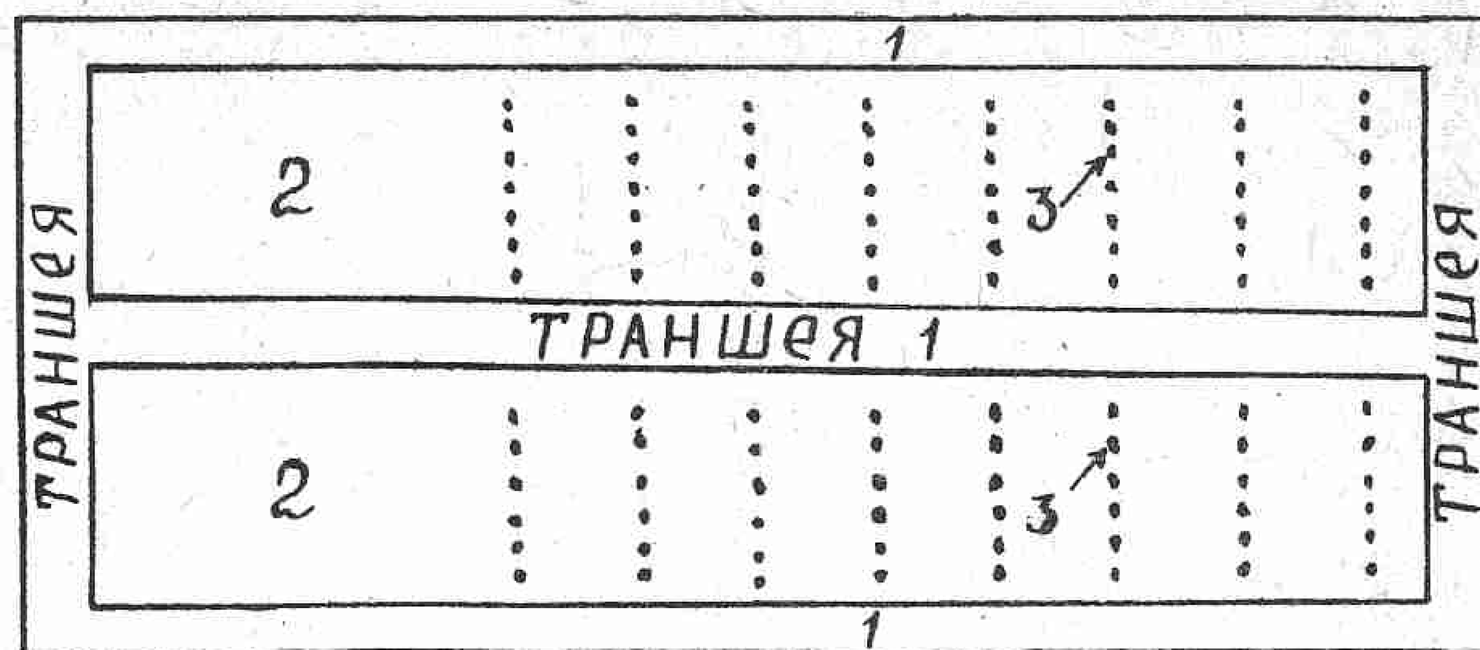
З усіма, хто одержав під город необроблену, неорану, зарослу чагарниками, кущами і навіть невеликими деревами ділянку, хочу поділитися досвідом садіння й вирощування картоплі на грядках. Скориставшись ним, не тільки одержите восени з такого неугіддя високий урожай бульб, а й матимете на наступний рік оброблену ділянку, на якій зможете вирощувати все, що захочете, бо земля стане м'якою без оранки та культивації, без перекопування — взагалі без ніяких затрат праці й коштів.

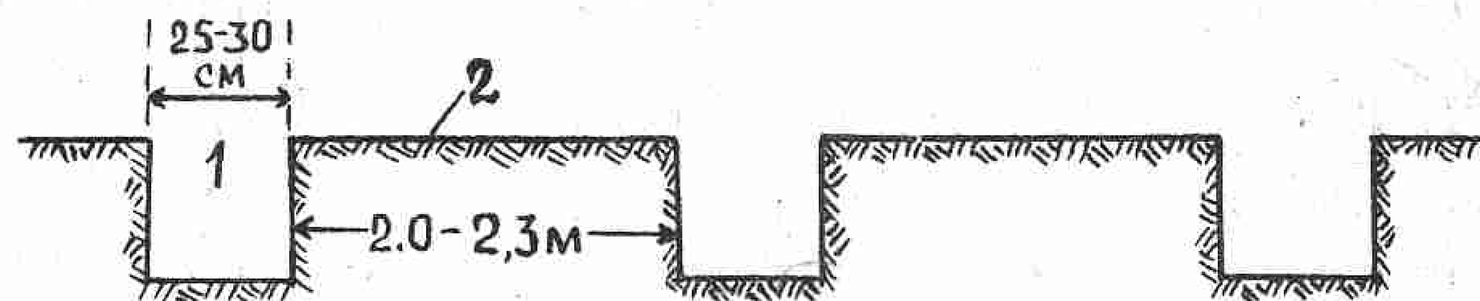
Цей спосіб доцільний також тоді, коли ділянка розташована в низині, де після дощів город заливає водою. Рослини, вирощені на грядках, не вимокають навіть після злив, оскільки надлишок води стікатиме у траншеї між грядками. Якщо ж навіть грядки позаливає так, що це загрожуватиме рослинам, то й тоді можна їх зберегти — відрами вичерпати частину води з траншей і винести з городу або викопати рівчак і відвести воду в інше місце. Я не пам'ятаю, щоб навіть у найвологіші роки на грядках вимокло посаджене, бо вода в траншеях швидко випаровується, спадає і не встигає завдати рослинам шкоди.

В чому суть цього способу? Навесні починаю готувати ділянку для висаджування бульб: спалюю бур'яни, викорчовую чагарники. Якщо є дерева, їх слід зрізати або зрубати якомога ближче до землі, велику траву скосити й розкидати рівномірним шаром по всій площі. Потім розмічаю грядки шириною 2—2,3 м, між ними залишаю місце для траншеї завширшки 25—30 см. Довжина грядок довільна. Розміщення їх залежить від рельєфу площі: згори вниз, якщо ділянка на схилі, а коли рівна — таке, щоб створити кращі умови для освітлення рослин сонцем.

У місцях, де буде траншея, підрізаю лопатою і знімаю дерен товщиною 5—8 см та довжиною 20—30 см і викладаю його травою донизу у виямки на грядках, коли вони на схилі, таким способом вирівнюючи площу. Пеньки також вкриваю дерном травою донизу. Якщо площа ділянки рівна, дерен кладу скибами одну біля одної по довжині майбутньої траншеї теж травою донизу. Тепер, коли копатимемо траншею й присипатимемо грядки, земля не буде падати з лопати брилами, а розсипатиметься рівномірним шаром.

По траві грядок розтрушую органічні добрива (коров'ячий гній). Потім беру звичайний дерев'яний кілок довжиною 160—180 см, затесую на конус з одного кінця. Довжина конуса 7—10 см, діаметр у верхній частині 6—9 см залежно від розміру висаджуваних бульб — чим вони більші, тим більший діаметр верхньої частини конуса. Цим кілком по дерну, впоперек грядки, рядками пробиваю дірки на відстані 25—30 см одна від одної на таку глибину, щоб висаджена бульба була на 1—2 см від поверхні. Це роблю для того, щоб бульби не викочувались з ямок від ударів землею під час присипання. Паростковими вічками або паростками догори в ці отвори висаджую бульби. Потім

Графічне зображення грядок: 1 — траншея; 2 — грядка; 3 — рядки посаджених бульб.

на відстані 40—45 см від першого рядка пробиваю ямки другого рядка і т. д.

Після садіння починаю присипати грядки. Якщо залишився дерен з наміченої траншеї, викладаю його в міжряддя посаджених бульб травою донизу. Копаю землю з розміченої траншеї між грядками і присипаю до половини ширини одну грядку і до половини — другу шаром 4—6 см, щоб були прикриті бульби і не виглядала трава. Потім присипаю половину ширини грядки з іншого боку. Якщо після присипання на грядках є грудки землі, їх потрібно розбити сапою або металевими граблями. Ширину грядок слід вибирати з таким розрахунком, щоб у траншеях лишався грунт для другого присипання.

Як тільки з'являться сходи картоплі, починаю присипати грядки другий раз. Цим знищую сходи бур'янів, прискорюю перегнивання дерну. Чим більші бур'яни і трава, тим товщим шаром землі потрібно присипати вдруге. Сходи картоплі також присипаю, через декілька днів вони знову з'являться на поверхні.

Дальший догляд за рослинами такий самий, як і на ділянках, де садили під плуг: сапання, підгортання (я роблю це сапою або ручним підгортачем). Дерен на ділянці майже перегниває до початку підгортання кущів картоплі.

Коли у вересні копатимете вирощені бульби, земля буде м'якою і мало хто повірить, що садили бульби в дерен. Під час викопування картоплі траншеї засипаються, площа вирівнюється. Якщо були пеньки, то вони до цього часу підгниють, їх буде легко викорчувати. Наступного року ви на своїй ділянці зможете висаджувати й висівати все, що заманеться.

Я висаджував бульби на грядках у звичайні строки, бувало, навіть наприкінці травня, і врожай був високий.

М. М. Гутник,
265962, Рівненська обл.,
Володимирецький р-н, с. Полиці,
вул. Кузнєцова, 1

тання і старіння вони стають світло-коричневими, а потім темно-бурими. Поверхня наростів зовні нагадує цвітну капусту. Вони загнивають і вивільняють велику кількість спор, які інфікують грунт. Крім наростів, трапляються й інші форми ураження бульб: листкоподібна, гофрована, парше- або лишаєподібна.

Збудник хвороби не зачіпає коренів, тому наземні частини куща мають нормальний вигляд, хоча бульби і столони уражені. Цикл розвитку збудника раку складний: зимує він у грунті й на бульбах. У грунті зберігає життєздатність до 30 років. Зооспорангії поширюються бульбами картоплі та через заражений грунт. Розвитку хвороби сприяють висока вологість грунту та помірна температура повітря (15—18°С).

Щоб обмежити поширення хвороб, зокрема раку, та накопичення шкідників, картоплю слід вирощувати на тій самій ділянці не раніш як через 3—4 роки. Треба підбирати сорти, стійкі проти одного або кількох збудників хвороб. Забороняється вивозити бульби з населених пунктів, де виявлено вогнища раку, та використовувати насіннєвий матеріал, уражений цією хворобою. Основні заходи боротьби з раком картоплі — дотримання сівозмін, застосування стійких сортів, знезаражування грунту. Вирощування без сівозміни, використання одного і того ж насінного матеріалу без регулярної його заміни, нечітке виконання агротехнічних та захисних заходів призвело до того, що присадибні ділянки і городи стали основним вогнищем поширення раку картоплі та інших хвороб.

Бульби картоплі, уражені раком, не шкідливі для людини та тварин при вживанні в їжу.

Стійкі проти раку такі сорти картоплі на Україні: **ранній** — Зов; **ранньостиглі** — Ізора, Каскад поліський, Незабудка, Пірмунес, Прієкульська рання, Воротинська рання; **середньоранні** — Адретта, Житомирянка, Львів'янка, Мавка, Невська, Остара, Радомишльська, Світанок Київський, Чарівниця; **середньостиглі** — Гатчинська, Нижньоворотська, Луговська, Нестерівська, Огоньок, Українська рожева; **середньопізні** — Воловецький, Зарево, Ікар, Гарт, Віхола; **пізньостиглі** — Вітязь, Ласунок, Темп, Древлянка, Іскра, Полонина.

Нестійкий проти раку картоплі середньопізній сорт Поліська рожева.

Л. Д. Шпильова,
кандидат біологічних наук

Проти шкідників у теплицях

Я працюю головним агрономом Інституту молекулярної біології і генетики АН України (м. Київ). Багато років боровся з шкідливими комахами відкритого й закритого грунту і дійшов висновку, що від хімічних засобів, згубних для здоров'я людини, можна майже повністю відмовитися. Хочу запропонувати читачам журналу, які мають бодай невеличкий сад, город, тепличку, комплекс заходів боротьби з шкідливими комахами, насамперед у закритому грунті.

Не обробляйте, як раніше рекомендували, теплиці розчином формальдегіду (формаліну), бо на весь вегетаційний період вистачить його парів, щоб вбивати, а пізніше відлякувати корисних комах-хижаків. Розповім про деяких з них.

При появі білого американського метелика (білокрилки) заселяйте в теплицю енкарзію.

Рано навесні, коли з'явиться павутинний кліщ, заселяйте кліща-хижака, наприклад фітосейлюса, або клопів-хижаків.

Згаданих комах ви можете придбати у найближчій біолабораторії, там спеціалісти дадуть консультацію щодо правильного їх застосування. Можуть запропонувати й інших комах.

У місцях значного зволоження проти слимаків посипайте поверхню грунту тонким шаром попелу. Мурашки теж шкодять у теплиці — розносять попелицю, виїдають зав'язь тощо. Для них ставлю принади — розчини інсектицидів контактної дії з цукром.

В разі масової появи нематод у грунті не рекомендую обробляти його нематоцидами (отрутохімікатами), оскільки знову-таки потім комахи-хижаки тут не виживуть; краще замінити або пропарити грунт. Якщо в грунті з'являться личинки хрущів, жуків, що під'їдають корені, закопайте в нього варену картоплю, кукурудзу, пшеницю з інсектицидами (карбофос, БН-58 тощо).

Один з основних шкідників у теплиці — попелиця. Проти неї пропоную перевірений препарат: 400 г стебел (без листя й коренів) помідорів дрібно посікти і настояти в літрі води 4 год; настій разом із стеблами кип'ятити 3 год і зразу ж відвар розвести водою у співвідношенні 1 частина відвару і 2 частини води. Препарат готовий. Обприскувати слід з нижнього боку листків (попелиця майже завжди сидить там).

Звертаю вашу увагу і на захворювання овочевих культур, зокрема на борошнисту росу. Її збудника — грибок — знищують хімічними препаратами (фунгіцидами), які рекомендуються в журналі «Защита растений» № 3, 4 і 5 за 1993 рік (не всіма фунгіцидами можна обробляти закритий грунт). При правильному поливі, бажано теплою водою, провітрюванні, достатньому освітленні й теплі, належній агротехніці інші захворювання малоймовірні. А якщо і з'являться, то добором комплексних фунгіцидів, список яких наведено в журналі «Защита растений», їх легко знешкодити. Енкарзія, фітосейлюс та інші корисні комахи легко переносять невелику токсичність фунгіцидів. І знайте, що вони можуть з'явитися в теплиці (знадвору) самі, якщо є умови і корм.

Тепер коротко про все інше. Якщо хочете, щоб розсада овочевих не була уражена чорною ніжкою в парнику чи в теплиці, сійте перед нею чорнобривці. Наприклад, забрали з парничка чи з грядки розсаду рано навесні, а влітку посійте там чорнобривці перед висівом насіння на розсаду наступного року.

Божа коровка (оленка) знищує попелицю, особливо її личинки. Збирайте її ранньої весни і заносьте в теплиці. На зиму вона впадає в діапаузу.

Буду задоволений, якщо мої поради комусь знадобляться.

В. Й. Темченко,
255205, Києво-Святошинський р-н,
п/в Чабани,
вул. Машинобудівників, 8, кв. 6

Щавель шпинатний

У Євразії немає іншої овочевої рослини, яка б за ареалом свого поширення могла зрівнятися із щавлем. Він росте на всьому континенті, навіть на півострові Таймир його можна знайти серед бідної заполярної рослинності.

Батьківщиною щавлю вважають Західну Європу, там він широко відомий ще з давніх-давен. На Русі з'явився в VII столітті і згодом став досить популярним овочем та лікувальним засобом. Городники цінують цю рослину за невибагливість до умов вирощування. Але в щавлю є один недолік — під дією сонячних променів в його листках накопичується багато щавлевої кислоти. Тому останнім часом увагу городників привертає виведений вченими-селекціонерами шпинатний щавель, який за хімічним складом набагато цінніший від звичайного. У нього великі, м'ясисті, темно-зелені, слабокислі на смак листки, щавлевої кислоти в три, а нітратів — у півтора раза менше. Листки містять 88,5% води і 11,5% сухої речовини, до складу якої входять білки, вітаміни та органічні кислоти.

Шпинатний щавель добре розмножується насінням. Перед сівбою я замочую його протягом двох діб. Висіваю рано навесні на глибину близько 2 см. Взагалі, строк сівби у щавлю досить розтягнутий, його можна сіяти від танення снігу і до початку серпня, а також під зиму, однак пізніше кінця літа не рекомендується. Щоб рослина добре перезимувала, потрібно, аби до настання морозів вона встигла сформувати добре розвинуту кореневу систему і створити запас поживних речовин.

Коренева шийка щавлю має багато сплячих бруньок. Під час танення снігу, коли температура стає вищою нуля, бруньки пробуджуються і за рахунок накопичених поживних речовин починають рости. Коли потеплішає, коренева система сама засвоюватиме поживні речовини з грунту.

Шпинатний щавель — дворічна рослина. Насіння дає на другий рік вирощування. Як тільки-но насіннєві стрілки стануть повністю червоно-коричневими, їх зрізую і кладу на плівку для повного достигання. Через деякий час перетираю насінники руками і відокремлюю насіння від оболонки за допомогою вітру. Зберігаю його в полотняних мішечках за кімнатної температури.

З усіма бажаючими можу обмінятися насінням.

О. А. Андрусів,
332719, Запорізька обл.,
Оріхівський р-н, с. Новоіванівка

Швидкоплідні дерева абрикоси

У колективних та присадибних садах крону в абрикосових дерев, як правило, не формують. Однак практика свідчить, що створення низькоштамбового площиннокронового дерева сприяє підвищенню його зимостійкості та швидкоплідності. Технологія створення такої крони нескладна.

Висаджений рано навесні саджанець абрикоси зрізують відразу на висоті 70—80 см від поверхні грунту. Коли набрякнуть бруньки, їх обшморгують на майбутньому штамбі висотою 15—30 см. Пагони, що виросли із залишених вище штамба бруньок, весною наступного року відгинають в напрямку рядка під кутом 75—80° та вкорочують на третину або чверть їхньої довжини. Нижні пагони вкорочують менше, верхні — більше. Це сприяє кращому гілкуванню майбутньої напівскелетної гілки. Нижні відігнуті пагони підв'язують шпагатом до кілків, забитих у грунт, а верхні — до нижніх (див. рис.). Виймати кілки краще восени або наступної весни. В подальшому всі верхні гілки підв'язують до вже здерев'янілих нижніх. Пагін подовження вкорочують на 25—40 см. Якщо провідник зрізати вище, можуть утворитись вікна в кроні, що призведе до збільшення висоти дерева, а його продуктивний потенціал знизиться.

Через 10—15 днів, як тільки бруньки набрякнуть, їх видаляють з верхнього боку на всій довжині майбутніх напівскелетних гілок, проводячи рукою в рукавиці з кінчика гілки до її основи біля стовбура деревця. Це запобігає утворенню вовчків, а з бічних бруньок гілки ростуть горизонтально і швидко обростають плодовими утвореннями.

Такі ж операції виконують і в наступні роки. Дерево вважається повністю сформованим на 5—6-й рік. Обрізуючи його в цьому віці, центральний провідник видаляють переведенням на слабку горизонтальну гілку. В подальшому обрізування зводиться до проріджування крони, коли в цьому є потреба, та укорочування окремих напівскелетних гілок, якщо вони зімкнулись з сусіднім деревом і затінюють одне одного.

На низькорослій підщепі

Останнім часом завдяки масовому поширенню в садах повстистої вишні (слабкорослого швидкоплідного деревця) розроблена технологія створення малогабаритних і швидкоплідних абрикосових дерев. Суть в тому, що спочатку живець абрикоси щеплять до живця сливи довжиною 10—15 см, а тоді вже сливу щеплять до повстистої вишні. Якщо підщепи повстистої вишні викопані з осені і зберігаються в погребі чи прикопі, можна зробити зимове щеплення в приміщенні, провести стратифікацію, а весною висадити в шкілку чи безпосередньо в сад на постійне місце.

Коли одно-дворічна повстиста вишня росте в саду, щеплення в зазначеному порядку виконують у кінці лютого-березні, як тільки настане тепла погода. В подальшому видаляють кореневу парость вишні повстистої та пагони, що проростають на щеплених живцях сливи, бо вони швидкоростучі і здатні пригнічувати розвиток абрикоси. Якщо ж садівник бажає на одному дереві вирощувати і сливу, і абрикосу, то пагони сливи видаляти не слід, потрібно лише послабити їх ріст, щоб гарно розвивались пагони абрикоси.

Вже на 2—3-й рік після щеплення абрикоса починає плодоносити, а 10—12-річне дерево має висоту не більше 2,5—3 м. Крім того, абрикосові дерева, щеплені на повстистій вишні, більш зимостійкі, ніж прищеплені на аличі чи абрикосі.

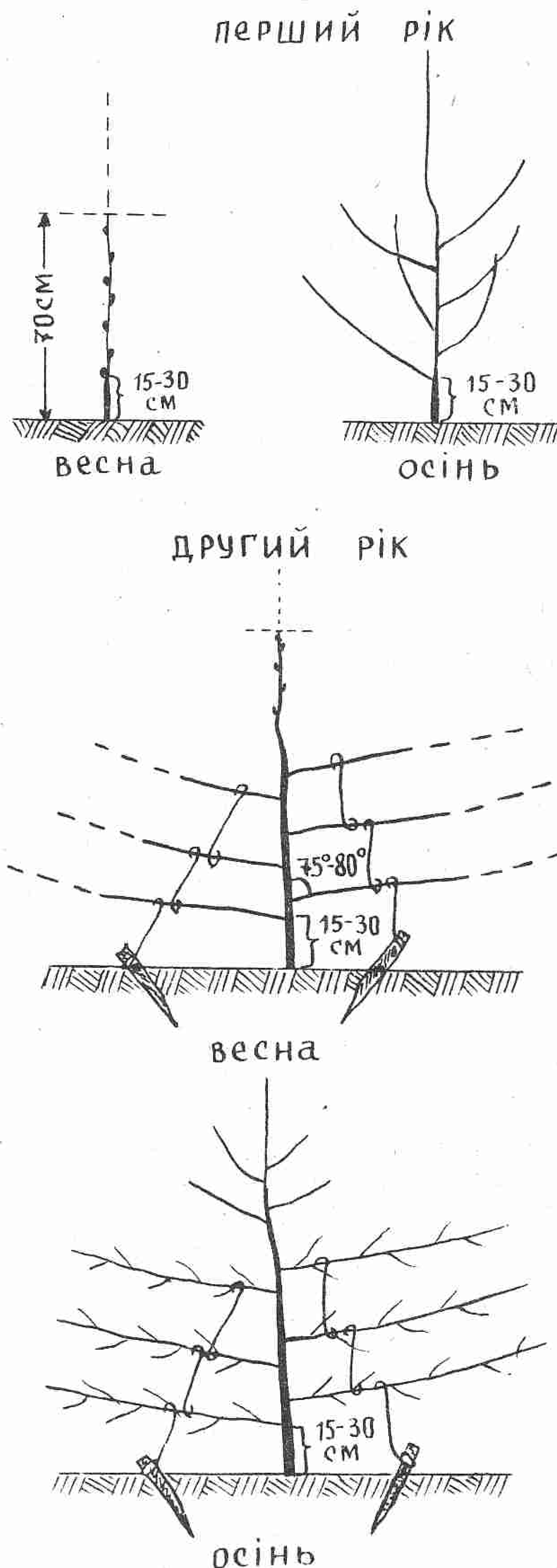

Схема формування площиннокронового швидкоплідного дерева абрикоси на сіянцевій підщепі.

Сорти

Сортів абрикоси досить багато. Десятки і сотні їх культивують в садах України, особливо в південних областях. А для північних районів одними з кращих у наших дослідженнях були Краснощокий, Нікітський, Ананасний цюрупинський, Дарунок Малахової та ін.

Краснощокий. Дерева дуже сильнорослі, зимостійкість середня, урожайність висока (до 200 кг з дерева). Плодоносити починають на 4—5-й рік, строки цвітіння середні, плоди достигають неодночасно в другій декаді липня. Плоди великі (до 50 г і більше), оранжево-жовті з червоним рум'янком, соковиті, кисло-солодкі, універсального використання, транспортабельність висока. Кісточка відокремлюється від м'якуша легко.

Нікітський. Дерева сильнорослі, зимостійкість на Півдні середня, в північних районах недостатня, урожайність висока (до 200 кг з дерева). Плодоносити починають на 4—5-й рік після садіння, цвітіння раннє, плоди достигають в першій половині липня, вони великі (50—60 г), округло-овальні, оранжеві з темно-червоним рум'янком, опушені, кислувато-солодкі, універсального використання, високотранспортабельні, кісточка відокремлюється легко.

Ананасний цюрупинський. Дерева середньорослі, зимостійкість на Півдні висока, в північних районах недостатня, урожайність висока (до 150 кг з дерева). Плодоносити починають на 4—5-й рік, цвітіння пізнє, плоди достигають в другій половині липня, середніх розмірів (до 40 г), округлої форми, сплюснуті з боків, світло-жовті, кислувато-солодкі, універсального використання, високотранспортабельні, кісточка відокремлюється легко.

Дарунок Малахової. Дерева середньорослі, зимостійкість середня, урожайність середня (до 120 кг з дерева). Плодоношення з 3—4-го року, цвітіння середньо-раннє, плоди достигають в середині липня, нижче середніх розмірів (до 30 г), округлої форми, темно-жовті, кисло-солодкі, універсального використання, транспортабельні. Кісточка відокремлюється від м'якуша. Дерево добре формувати з низькоштамбовою площинною кроною.

М. М. Артеменко

Бічне плодоношення у горіха

Хочу деталізувати поширене поняття «скороплідний» горіх. Бо скороплідність, точніше надраннє цвітіння сіянців, іноді вже в перше-друге літо, я особисто не вважаю головною позитивною ознакою цієї форми горіха. Недостатньої скороплідності можна уникнути вегетативним розмноженням (щепленням; укоріненням відсадків, живців). Воно поки що не налагоджене, але до нього йдемо, а на Заході вже прийшли. По-друге, і серед звичайних, місцевих горіхів деякі зацвітають вже з 4—5-го літа. Власники теж звуть їх «скороплідними». Серед них трапляються досить цінні (наприклад сортові молдавські), стійкі проти марсонії, малотеплолюбні, морозостійкі. Але вони не мають властивості бічного плодоношення (з бічних бруньок пагонів). Плодоношення в них тільки верхівкове (з верхівкових бруньок).

Тут я хочу торкнутися верхівково-бічного плодоношення, котре сприяє підвищенню врожаю у декілька разів і, на мій погляд, є найголовнішою ознакою скороплідних горіхів. Так, дослідник А. Ф. Зарубін повідомив про горіхове дерево на півдні Киргизії, яке у несприятливому 1948 році дало рясний урожай. Як і у безврожайних дерев у тій місцевості, в нього теж були відмерзлі верхівки торішніх пагонів. Але великий врожай містили супліддя, утворені з бічних бруньок. На Заході подібні горіхи відомі вже давно. Селекціонер Г. І. Форде (США) називає «продуктивність бічних бруньок» найважливішою ознакою збільшення урожайності.

Видатний пропагандист скороплідних горіхів Сергій Семенович Калмиков почав писати про них з 1948 р. Сорт Ідеал характеризує так: сіянці починають плодоносити на другий рік; дає до 10 горіхів в кожному супліддді; тонка шкаралупа розчавлюється пальцями; плоди середні — 10—32 г; помірний ріст — 8—10 м. Пізніше останній показник змінив на 6 м. Але не згадував про бічне плодоношення.

А воно, на мій погляд, цінне ще й тим, що зберігається в сіянцях краще всіх інших переваг «скороплідного» горіха.

Головною перешкодою для формування максимального врожаю є недостатнє запліднення у дорослих дерев при рясному цвітінні, осипання зав'язі і утворення частково пустих плодів у неначе бездоганних умовах запилення, запліднення і розвитку зав'язі, а саме: відсутність дощу під час цвітіння, оптимальна температура, вологість повітря, вітер; добрі вологозабезпеченість грунту і освітленість крони. Існуючі рекомендації щодо умов запилення й запліднення суперечливі. Так, С. С. Калмиков радив щепити у крону дерев першожіночого типу цвітіння гілки з дерев першочоловічого типу, і навпаки. Але у Франції відстань між рядами щеплених дерев-взаємозапилювачів рекомендують до 100 м, тобто через 10 рядів першожіночих дерев один ряд першочоловічих. Доведено, що попадання на жіночу квітку зайвих пилкових зерен призводить до безпліддя, бо проростаючі зерна конкурують між собою.

Дерева першожіночого типу вважаються врожайнішими через деяку здатність до самозапилення. Але серед рекордистів я знаю і першочоловічі. До речі, маточне дерево Ідеалу чітко протеандричне (першочоловіче), як писав Калмиков.

Метод Калмикова я запровадив давно і спостерігав суперечливі явища. Щеплені в крону горіха з першожіночим типом цвітіння гілки протилежного типу давали як рясну зав'язь, так і могли бути пустими. Тож за оптимальну відстань між перезапилювачами вважаю 10—20 м. У 1993 р. трапилась творча знахідка. На дев'ятий рік сіянець раптом дав розгалужені грона. На жаль, в цього мутанта плоди в усіх верхівкових суплідддях мали гірше наповнення, ніж у бічних, а приблизно чверть були зовсім пусті. Верхівкові плоди дрібніші бічних, шкаралупа тонша, а вилущилися чи відпали вони раніше. Досі на цьому дереві великих суплідь взагалі не утворювалось.

Садивний матеріал з цього дерева я надсилав замовникам. Можливо, дехто вже має дерева з розгалуженими гронами. Моє деревце першожіночого типу цвітіння. А якби мати ще й першочоловічу особину, то можна б отримувати потомство з підвищеною вірогідністю успадкування цієї особливості. Планую навесні запилити розгалужені суцвіття (якщо вони будуть) пилком іншої гронової еліти, сподіваючись отримати потомство з добрим наповненням плодів і теж у розгалужених гронах.

Друга приємна аномалія — інше доросле дерево також вперше дало на верхівках пагонів по декілька одностеблових суплідь. Але і тут є запитання: чому зав'язь не повна, а явище відбулося лише на 17-те літо.

Як бачите, у технології вирощування горіхів ще є чимало «білих плям», але деякі питання я для себе вирішив. Зокрема, уточнив спосіб передпосівної підготовки насіння. Мої дослідження показали, що перед замочуванням плодів їх треба тримати при температурі нижче 10° (біологічний нуль горіха) лише 18 діб (виносив у льох). Уточнив також параметри вимочування: у використаних тонкошкаралупних плодів шкаралупу видаляв, вимочував 3—4 доби без зміни води (з розчиненою в ній марганцівкою); носики ядер повинні знаходитися впритул до поверхні води (у мілкому посуді). Все це забезпечило високу схожість.

Випробував і пророщування без сухого зберігання. Для знятих з дерева під час вилущування непідсушених плодів створював умови глибокого спокою (у льоху, у вологій тирсі) на 30—35 діб. Зменшувати цей період не ризикував, бо використовував цінне гібридне насіння (від штучного запилення навесні). Внесене після цього в тепло воно дало найкращу і швидку схожість. Спосіб виключає вимочування, але менш придатний для масового розмноження.

Вічно живе запитання новачків: чи треба підкладати під горіх камінь? Ні! Це може дати користь під час сівби на постійне місце, але дешевше прищипнути кінчик кореня, якщо садити пророщені плоди. А під висаджуване деревце взагалі не треба нічого підкладати, бо вертикальні корені вже підрізані, що й забезпечить їх галуження. Прищипування корінчика корисне тим, що стримує ріст і впливає на прискорення цвітіння, коли грунт вологий, але знижує посухостійкість дерев. Окремі автори радять кількаразове пересаджування сіянців, після якого начебто дерево краще росте,

раніше вступає в плодоношення, зав'язує більше плодів. Я багаторазово пересаджував і сіянці, і щеплені саджанці, наприклад, як аблактувальні підсадки (для щеплення зближенням). Але вже після двох щорічних пересаджувань рослини «сідали», нерідко на 2—3 літа, тобто не давали значних приростів, а після трьох окремі навіть гинули. Тому став пересаджувати через два літа. Більше трьох разів пересаджую рідко, бо деревце або вже велике, або може загинути. Не помічав підвищення врожайності сіянців або розміру плодів за рахунок пересаджувань, бо і так з віком збільшуються інтенсивність цвітіння і зав'язування плодів. Маса плодів зростала не більш як у півтора раза. А товщина шкаралупи може як збільшуватись, так і зменшуватись.

Цілеспрямовано пригнічую розвиток стрижневого кореня лише в одному випадку і одним способом: відрізую його кінчик на 2—5 мм у пророщеної насінини при сівбі у шкілку весною, щоб галузилося коріння. Такі саджанці з розгалуженим скелетним корінням після садіння дають відразу значні прирости.

Не згоден з авторами, які радять виконані в кімнаті щепи стратифікувати при вологості 90%. За цієї умови калюс в мене не утворювався або загнивав. У черговий раз у листопаді 1993 р. вдало зростив щепи у тирсі з відносною вологістю 50—70%. Це — єдиний більш-менш надійний спосіб, крім громіздкого аблактування.

Агітуючи за бічні горіхи, я проти сортоформи Ідеал, принаймні у її чистому вигляді — із середньоазіатського насіння. Отримував не раз його (Ідеалу і Узбецького скороплідного) з інституту Шредера і від самого Калмикова. Сіянці з цього насіння виявились непридатними для північних умов. Пагони погано дерев'яніли. Навесні оживали лише їх основи, де були й квітки. Але зав'язь або не утворювалась, або плоди не достигали. Посіяти було нічого. Більш акліматизованими виходили сіянці з плодів, отриманих від аматорів з півдня України, з Кубані. Вони зацвітають пізніше (з 3—4-го літа), але плоди достигають. У 1978 р. придбав дворічок виведеної у Києві сортоформи Кочерженка (спостерігав її також у великому колекційному саду). Порівняно з потомством Ідеалу ця сортоформа врожайніша, бо не така теплолюбна і менше уражується марсонією. У неї частіше зустрічаються дерева з більшими плодами, інші показники майже однакові, в тому числі й зайве у нас друге цвітіння.

На жаль, привабливу назву Ідеал використовують ті, хто продає сіянці горіха без бічного плодоношення, у тому числі держрозсадники. Фальш можна пізнати. Якщо у дворічок стебло 1,5—2 м без галуження, з одноманітним рівномірним розташуванням бруньок, це горіхи без бічного плодоношення. А дворічки з бічним плодоношенням рідко перевищують 60—80 см і майже кущоподібні. Бічні горіхи нерідко вже з другого літа дають дві хвилі росту пагонів: коротка весняна, іноді розгалужена, і довга літня (Іванові пагони). На помітній межі хвиль росту може бути характерна плямка від відпалого супліддя. У звичайних горіхів двохвильовість росту у пагонів починається у пізнішому віці, а літня частка недовга і одна. Старші сіянці Ідеалу часто мають кільчасту (мутовчасту) будову (кількість кілець відповідає віку). Цього не буває у звичайних горіхів, а у сортоформи Кочерженка — рідкість. Кільчасті дерева теплолюбніші.

У мене волоські горіхи з верхівково-бічним плодоношенням — найприбутковіша і найпростіша у догляді культура, а частково і єдино можлива. Я і присадибник, і «дачник», бо маю ділянку при батьківській хаті в іншому кінці міста. Там на супіску добре вдаються виноград, суниця, абрикоса. Але на відстані від домівки виростити та акуратно зняти і доставити додому чи на ринок врожай, наприклад простої у догляді породи — абрикоси, нелегко. Інакше з горіхами: збирай чи навіть згрібай те, що впало, оббирай чи струшуй недовилущене і транспортуй за будь-яких умов. І зберігаються горіхи довго.

Л. С. ШУГІН,
310098, м. Харків-98,
вул. Старо-Кримська, 11

Млинок на черешні

Читали у «ДСГ» № 8 за 1993 р. лист В. Х. Молдована із Хмельницької області про те, що через шпаків він не може зібрати врожай черешень.

У нас було таке ж горе. А в минулому році перший раз зібрали урожай черешень.

Перед достиганням ягід на верхівці дерева на високій жердині встановили млинок. До нього прикріпили дві металеві пластини. Коли дме вітер, млинок, обертаючись, зачіпає за пластини, тріск і шум від цього відлякує птахів.

Усі деталі млинка: пропелер, пластина, хвостове оперення — виготовлені з оцинкованої сталі. Нижня пластина прикручена до корпуса млинка так, що під час обертання пропелера гвинтик, прикручений в пропелері, зачіпає пластину, вона вібрує і змушує цокотіти верхню пластину і заклепки.

Розмах лопатей пропелера 350—450 мм. Інші розміри довільні.

Пропонуємо креслення млинка і сподіваємось, що наш досвід допоможе й іншим садівникам.

Сім'я Анисифорових,
322550, Дніпропетровська обл.,
м. Вільногірськ,
вул. Леніна, 65, кв. 46

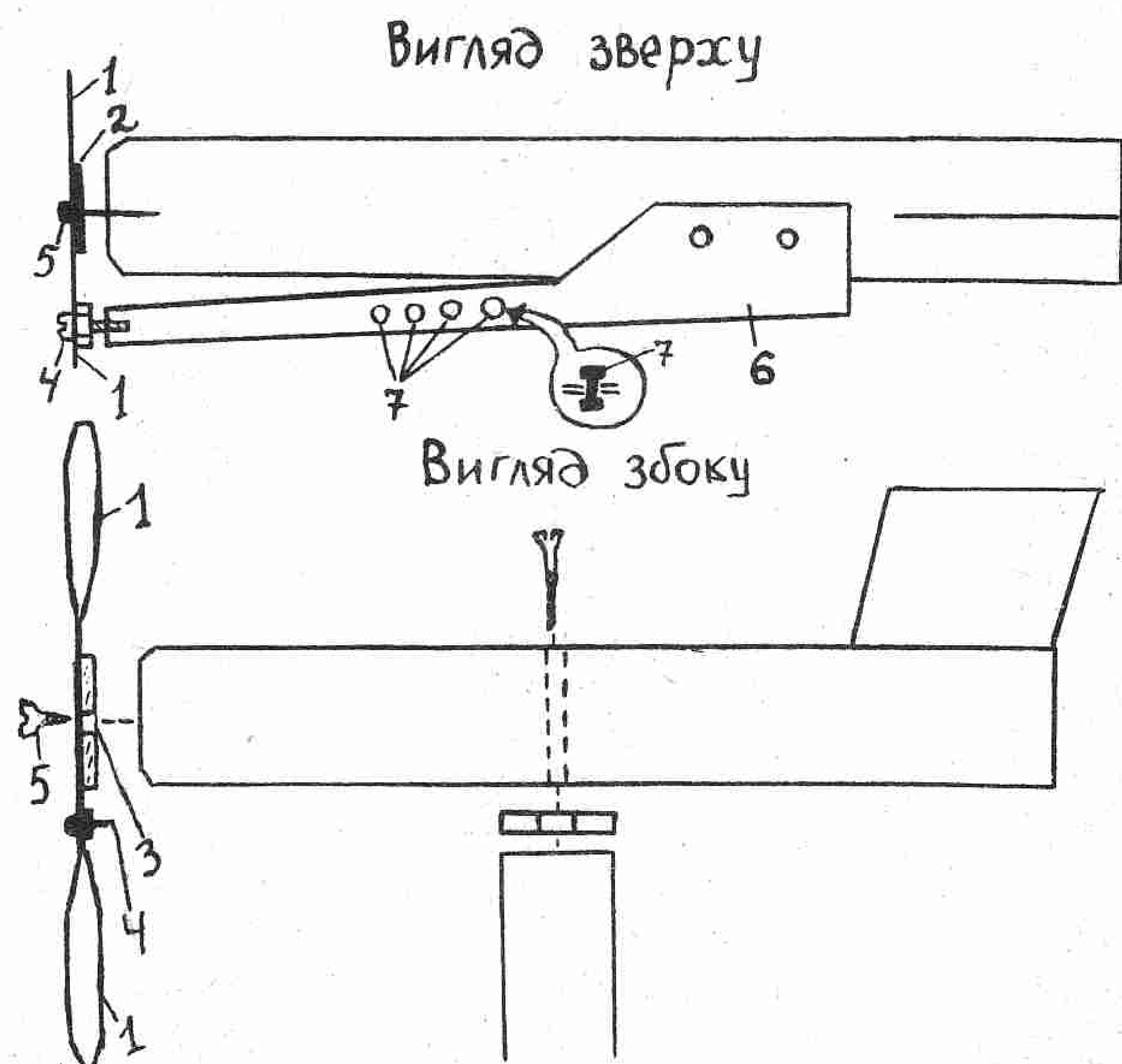

Схема млинка: 1 — лопаті пропелера; 2 — напаяна шайба діаметром 20—25 мм; 3 — отвір діаметром 4,2 мм; 4 — гвинтик з гайкою; 5 — шуруп; 6 — дві пластини; 7 — заклепки, що вільно тримаються в отворах діаметром 3—4 мм.

Цитрусові в цитрусарії: весняно-літній період

Вегетацію цитрусові розпочинають при сталій середньодобовій температурі понад +10°C, яка встановлюється всередині цитрусарію наприкінці березня. Тривалість вегетаційного періоду — 200—240 днів. Це квітень-листопад, коли в навколишньому середовищі температура повітря в основному плюсова, крім окремих днів із заморозками навесні і восени. Цього періоду цілком достатньо для нормального росту, розвитку і плодоношення лимона, мандарина, апельсина.

Тож в кінці березня грунт в цитрусарії перекопують, рослини поливають, бажано сніговою водою, якою треба запастись взимку. Перед поливом її підігрівають до 25—30°C, щоб трохи зігріти грунт, що охолов за зиму, і активізувати діяльність коренів. Цьому також сприяє внесення в грунт перегною. Коренева система цитрусових пробуджується при температурі грунту 10—12°C. До початку вегетації рано навесні слід оглянути кожну рослину, обрізати підмерзлі гілки до здорової бруньки, на решті гілок провести слабке стимулююче обрізування, щоб закладались бруньки для майбутнього плодоношення. Формуюче обрізування цитрусових слід робити протягом перших двох-трьох років після садіння саджанців.

Відомо, що в природних умовах апельсин росте у висоту від 5 до 12 м, лимон — від 3 до 5 м, мандарин — від 2 до 4 м. Там у дерев цитрусових дуже красиві густі кулеподібні крони. Цитрусарій траншейного типу на присадибній ділянці має висоту від дна до гребеня даху максимум 2,5 м, тому це треба враховувати, формуючи крону рослин у висоту. Майбутню ширину крони необхідно формувати, зважаючи на відстань між поздовжніми стінками цитрусарію, що дорівнює його ширині (до 1,5 м), та інтервали між рослинами.

Ходімте в сад

Протягом перших трьох-чотирьох років крону формують кущем овально-кулеподібної форми, максимально використовуючи внутрішній об'єм цитрусарію і стежачи, щоб не було загущення. Особливо це стосується апельсина, в якого під час формування крони потрібно залишати на стовбурі висотою 10 см від кореневої шийки 5—6 гілок, рівномірно розташованих якнайнижче. Зумовлено це тим, що саме апельсин серед цитрусових найбільш високорослий і при вступі в повне плодоношення повинен мати висоту не більше 2,5 м. Що ж до таких порівняно низькорослих цитрусових, як лимон та мандарин, то їхня максимальна висота в природних умовах не набагато перевищує висоту цитрусарію, тому можна не побоюватись, що гілки упиратимуться в дах.

Обрізують цитрусові ранньої весни при сталій плюсовій температурі всередині цитрусарію. Рани замазують садовим варом або олійною фарбою, іноді глиною. Восени обрізувати рослини не рекомендується, можуть підмерзати взимку. Обрізуючи апельсин, треба пам'ятати, що квітки з'являються на пагонах, що виростають весною першого року, рідко на пагонах одно-трирічного віку. У кроні мандаринового дерева одночасно знаходяться гілки різних типів: плодоносні в поточному році, ті, які мають плодоносити наступного року, такі, що закладають базу для плодоношення в подальші роки.

З підвищенням температури повітря й грунту в цитрусарії у весняно-літній період збільшується потреба рослин в освітленні. Для цього основу цитрусарію фарбують у білий колір. Усі цитрусові — рослини короткого дня, тому бажано, щоб день дорівнював ночі цілий рік. За своєю природою вони краще використовують розсіяне світло, через це весною, а особливо влітку на скляний дах доцільно ставити дерев'яну решітку або сітку, щоб запобігти опіку листків.

Цитрусові — світлолюбні рослини, крім того, у них велика потреба у волозі. З-поміж них лимон найбільш вологолюбний, апельсин — більш сонцелюбний, жаровитривалий й посухостійкий. Влітку необхідно сприяти максимальному приросту листків, що позитивно впливає на урожай плодів. Так, один плід лимона повинні живити, як мінімум, 10—15 листків. Отже, майбутня врожайність цитрусових залежить від їх облистненості, а тому в літній період листки слід берегти від сонячних опіків, хвороб, шкідників та інших несприятливих факторів.

У траншеї цитрусові поливають з кінця березня до початку листопада з одночасним розпушуванням грунту. Перед поливом по центру цитрусарію роблять борозни на відстані 20—25 см від стовбура, а потім пускають воду. Полив по борознах сприяє кращому функціонуванню кореневої системи, ніж при суцільному заливанні водою дна цитрусарію. Коріння цитрусових не має волосків, а воду всмоктує обростаючими коренями, основна маса яких розташована на глибині 0,5—0,6 м. Поливати слід часто, весною і влітку через кожних 5—6 днів, але не рясно. Якщо часто поливати неможливо, рекомендується за вегетаційний період провести 26 поливів з таким режимом: березень — 1 полив наприкінці місяця, квітень — 3, червень, липень, травень, серпень — по 4, вересень — 3, жовтень — 2, листопад — 1 полив на початку місяця. Вологість повітря в траншеї має бути в межах 70—90%. Найкраще ростуть і розвиваються цитрусові при вологості грунту 75—80% від повної вологоємності. Коли бракує вологи в грунті у період цвітіння та зав'язування плодів, листки можуть обпадати, а зав'язь зупиняє ріст. При вологості грунту нижче 60% рослини мають пригнічений вигляд. У грудні, січні і лютому цитрусові не поливають, вони у цей час перебувають у стані спокою.

В. А. Сизоненко,
м. Київ

Лох східний має перспективу

Лох східний, джида, як його ще називають — одна з найстародавніших плодових рослин Середньої Азії та Близького Сходу, культивується там понад 6000 років. Виведений шляхом багатовікового добору найбільших плодів лоху вузьколистого (маслинки). Як і його дикий предок, лох східний — дуже невибаглива і витривала рослина. Він може рости на піщаних, глинистих, солончакових грунтах, галечниках, по краях прірв, на берегах річок і в напівпустелях. Завдячує цим лох густій сітці поверхневих та глибинних коренів, а також здатності сріблясто-блакитного листя змінювати інтенсивність випаровування вологи.

Вражає жаростійкість лоху. Його листя витримує температуру до 60°С. Рослина не потребує азотних добрив, бо має азотфіксуючі актиноміцети в кореневих бульбочках.

Лох — цінна плодова культура. Дає овальні жовто-коричневі плоди завдовжки 1,5—2,5 і завтовшки 1,0—1,6 см. У свіжозібраних плодах 58,4% води, середня маса — 1,98 г. Після висушування їстівний м'якуш становить 65% від маси плода (за власними спостереженнями). Літературні дані свідчать, що в сухих плодах міститься 11% білка, 60% цукру, 1,3% кислот і до 200 мг% вітаміну С. Консистенція плодів борошниста, солодка,в'яжуча. Після висушування або проморожування вони набувають ще приємнішого смаку. Плоди використовують для приготування компотів, приправ, солодкого борошна та виробів з нього. У сухому вигляді добре зберігаються роками. Вони мають лікарські властивості і корисні при ентероколітах та інших кишково-шлункових розладах.

Лох східний — досить велике дерево, сягає у висоту 5—12 м, має густу розлогу крону. Рослини самоплідні, цвітуть наприкінці травня — на початку червня, плоди достигають у вересні. Морозами на Україні не пошкоджуються.

Дерево слід формувати з невисоким штамбом — 50—70 см та двома-трьома гілками першого порядку довжиною 60—80 см. Гілки другого і третього порядків галуження також не повинні бути дуже довгими. Формуючи крону, слід добиватися відростання гілок четвертого і наступних порядків, на яких утворюються квіткоконосні пагони. Цим і пояснюється відносно пізній строк початку плодоношення — на 5—6-й рік.

Живе дерево 70—80 років. У мене лох східний у 4-річному віці мав висоту 1,8 м, діаметр крони 2,7 м. В молодому і зрілому віці крону треба проріджувати для кращого освітлення, своєчасно видаляти сухі гілки. Коли кінцеві прирости зменшуються до 8 см, бажано раз на 4—5 років омолоджувати рослину на 2—3-річну деревину. Площа живлення для однієї рослини — від 5×5 до 7×7 м. Врожайність дорослих дерев — 7—30 кг.

Обрізуючи гілки, слід враховувати особливості лоху, пов'язані з повільним заживленням ран на стовбурі. Не можна залишати пеньки та уламки гілок у кроні дерева. Тонкі, непотрібні пагони слід зрізувати тільки «на кільце» з обов'язковим замащуванням зрізу садовим варом чи олійною фарбою. Якщо потрібно обрізати товсту гілку, діаметр якої майже дорівнює товщині стовбура, робити це біля основи не можна, бо прогресуючий некроз здатен згубити гілку нижчого порядку. Таку гілку треба вкоротити, залишивши кілька бруньок та пагонів, щоб вона не засохла.

Розмножують лох східний в основному вегетативно здерев'янілими живцями. Вкорінюються живці довжиною 25—30 см на 60—80% навіть без застосування стимуляторів росту. Найкращий грунт — піщаний, помірно удобрений перегноєм. Строк садіння — до початку розпускання бруньок. Садити живці слід з легким нахилом, залишаючи на поверхні 1—2 бруньки. Місце для укорінення має бути затіненим, поливати в перший рік треба часто, не допускаючи пересихання грунту. Коли живці проростуть, залишають один сильний пагін, а решту видаляють прищипуванням. Ріст пагона висотою 4 см з 2—3 парами листків слід тимчасово зупинити, видаливши його кінчик, бо розвиток кореневої системи живця часто відстає від росту пагона. Таку операцію можна провести 1—2 рази. Незважаючи на штучну затримку росту, саджанці на осінь сягають у висоту 60—100 см.

С. Є. Краснобородько,
м. Нова Каховка, міська станція юних натуралістів

Йошта мені подобається

Нову ягідну культуру йошту — гібрид чорної смородини та агрусу — вирощую вже кілька років і дедалі більше захоплююсь нею.

Кущі йошти висотою до 2 м мають компактну форму. Плодоносити починають вже на другий рік після садіння саджанців на постійне місце.

Плоди великі, як вишня, середня маса — 3 г і більше. Вони зібрані в грона по 5—7 шт., що дуже полегшує збирання врожаю.

Ягоди міцно тримаються в гроні, не обсипаються навіть у повній стиглості, при обриванні мають сухий відрив. Це дає змогу розтягувати період збирання врожаю, а зірвані ягоди транспортабельніші, ніж у смородини. Важливою особливістю є те, що вміст вітаміну С в плодах йошти у 4—5 разів вищий, ніж у чорної смородини.

Маючи приємний освіжаючий кисло-солодкий смак, ягоди придатні для споживання як у свіжому вигляді, так і після відповідної переробки (компоти, варення, соки тощо). Завдяки високому вмісту вітаміну С та комплексу інших вітамінів і цілющих речовин вони дуже корисні при захворюваннях шлунково-кишкового тракту.

Йошта — рослина однодомна, що забезпечує гарне запилення квіток власним пилком. Це дає змогу вирощувати в саду навіть один кущ йошти, який може дати урожай до 10 кг (в середньому 5—6 кг).

Як садова культура йошта цінна ще й тим, що невибаглива до грунтів, стійка до борошнистої роси, брунькового кліща, багатьох вірусних хвороб, витримує морози понад 30°С. Це — світлолюбна рослина, вона не утворює кореневої парості. Пагони заміщення виростають з бруньок в основі куща, заглиблених у грунт. Кількість прикореневих пагонів залежить від віку рослини. За вегетацію з основи куща виростає багато пагонів, які можуть його загущувати. Тому зайві та слабкі слід видаляти. Кущ формую з 12—15 сильних та рівномірно розташованих різновікових гілок, але не старших 7—8 років. Вирізуючи щорічно старі гілки, залишаю на їх місці молоді пагони.

Йошту, як і смородину, розмножують горизонтальними відсадками, живцями (як зеленими, так і здерев'янілими) та насінням. Але в останньому випадку урожай буде лише на 5—6-й рік.

Найпростіший та ефективний спосіб розмноження йошти — здерев'янілими живцями. Нарізую їх довжиною 20—25 см з однорічного приросту, відразу ж видаляю на них листя, зв'язую в пучки і на 4 доби занурюю до половини нижніми кінцями в найпростіший стимулятор росту — розчин меду (в 10 л теплої води розчиняю 1 столову ложку меду). Температура розчину протягом всього часу замочування повинна бути не нижче 20°С. Висаджую живці рядками в завчасно підготовлений і заправлений органічними добривами грунт. Відстань між рядками 60—70 см. В рядку живці розміщую з нахилом на відстані 10—15 см один від одного і з двома бруньками на поверхні грунту. Після садіння рядки щедро поливаю, а грунт в міжрядцях мульчую.

Садити живці можна як весною, так і восени, але у мене найкращі результати були тоді, коли робив це наприкінці серпня — на початку вересня. За такого строку садіння живці до настання морозів вже встигають добре вкорінитись. За сухої осені висаджені живці слід полити кілька разів. Протягом весни і літа наступного року грунт у розсаднику підтримую в розпушеному стані і чистим від бур'янів. До осені виростають гарні саджанці.

Для висаджування їх на постійне місце копаю ямку діаметром 0,6 м і глибиною 0,5 м. Вношу 3—4 відра перегною або компосту та літрову банку деревного попелу, а коли його немає, додаю мінеральні добрива: суперфосфату 300 г, калійної солі 200 г, аміачної селітри 100 г. Всі ці компоненти добре змішую з грунтом, яким і загортаю кореневу систему саджанців. Висаджую їх на відстані 1,5—2 м один від одного.

В подальшому рослини підживлюю розбавленим водою пташиним послідом (1:20) або коров'яком (1:10). Формуючи кущ йошти, щороку залишаю по 2—3 молодих пагони, що виростають з прикореневих бруньок. Решту молодої порослі видаляю.

І. Д. Масльон,
349315, Луганська обл.,
м. Красний Луч,
вул. Переверзева, 117

Квітник

Трояндами можна захоплено милуватися вічність — ніколи ні в які часи не набридне; вирощувати собі і людям на радість — і тішитися квітами своєї праці. Не буде перебільшенням, якщо скажемо, що рідко яка присадибна ділянка не має хоча б кущика троянд. Та не так багато аматорів — справжніх майстрів, які вміють за будь-яких умов викохувати розкішні різноманітні сорти цих квітів. До таких умільців належить і Сергій Сергійович Овчаров з Криму. У його колекції більше ста суперсортів троянд світової селекції. Протягом багатьох років Сергій Сергійович Овчаров нагромадив певний досвід розмноження, вирощування цих прекрасних квітів і на сторінках нашого журналу він ділиться деякими своїми секретами. Переконані, вони вам знадобляться.

Плекайте троянди

Ефективний спосіб живцювання троянд

Відомо чимало способів розмноження цих прекрасних витворів природи. Та, на жаль, приживлюваність багатьох сортів не перевищує 50—70%. Спосіб, який я пропоную взяти на озброєння квітникарям-любителям, дуже простий — ним може користуватися навіть початківець. Приживлюваність майже 100% навіть у складних для укорінення сортів.

Із квітуючих пагонів троянд (їх середини), слід нарізати секатором живці з трьома вузлами. Верхній прямий зріз роблять на 5—7 мм вище бруньки, нижній косий зріз — на 1,5—2 мм нижче останньої бруньки. Слід зазначити, що зрізують досить гострим секатором, щоб не пошкодити тканину пагону. Листя нижнього вузла видаляють, а верхніх — вкорочують наполовину.

Підготовлені таким чином живці ставлять всередину чистої скляної, як правило, літрової банки, на дно якої наливають чисту воду. Нижній зріз живців повинен бути зануреним на 1—1,5 см. В одну банку можна поставити кілька живців, бажано лише, щоб вони не доторкувалися один до одного.

Незакриті банки виставляють на сонячне місце. Час від часу при необхідності до них доливають воду, вона повинна бути кімнатної температури — 20—25°. За цих умов листя не підгоряє, живці добре себе почувають, а через 10—12 днів на нижньому зрізі утворюється калюс. Збільшуючись, він перетворюється в сильний наплив.

Це свідчить, що живці час висаджувати в заздалегідь підготовлені горщики з субстратом або в шкілку; субстрат готують із суміші перегною, піску, торфу і дернової землі у співвідношенні 0,5:1:1:1. Висаджувати живці слід обережно, щоб не пошкодити калюс, а після цього щедро полити і накрити їх скляною банкою, попередньо забіленою вапном, або марлею. Субстрат має бути весь час вологим, але не занадто.

Через тиждень на живцях проростуть бруньки і саме в цей час їх починають акліматизувати. Якщо вони були накриті банками, то спочатку їх знімають на 10—15 хв, далі на триваліший період, аж поки вони зовсім стануть непотрібні. Марлю також поступово знімають. Це триває кілька днів.

Подальший догляд полягає в регулярному поливі і розпушуванні грунту. Якщо живцювання проводили в травні-червні, то до осені ви матимете повноцінні саджанці, які звичайно вже й зацвітають.

Цей спосіб випробуваний на багатьох сортах троянд. Чудово розмножуються саме таким шляхом такі сорти, як Баркарола, Бургунд 81, Віа мала, Кардинал 85, Карина, Конрад Хенкель, Ландора, Наталі, Норита, Поларштерн, Санді, Торро де Фуего, Феррі Порше, Шампаньєр та інші.

Виткі троянди для зрізування

Ефективний вигляд мають розкішні, високі, з красивими різних кольорів квітами виткі троянди. Їх дедалі частіше використовують квітникарі-любителі при озелененні фасадів будинків, альтанок, в компо-

зиціях з іншими рослинами. Хотілося б детальніше зупинитися на великоквіткових, махрових, здатних давати гарне зрізування, сортах.

Виткі троянди слід висаджувати на сонячних, добре провітрюваних місцях, переважно південно-східних, східних і східно-західних. Кущі біля будинку розташовують на віддалі 70—100 см від стін, щоб дощова вода з даху не заливала рослини. В ями розміром 60×70×60 см засипають суміш добре перепрілого перегною, дернової землі, торфу, піску у співвідношенні 2:2:2:0,5. Все це добре зволожують. Саджанці висаджують так, щоб місце прищеплення знаходилося на 1,5—2 см нижче рівня землі, якщо саджанці вирощені з живців, то їх заглиблюють на власний розсуд, але не надто глибоко.

Першого року з саджанців формують гарні сильні кущі, квіти не зрізують, а лише обривають верхівки після цвітіння. Ті пагони, що підросли, підв'язують до шпалери, щоб їх не пошкодили вітер та дощ.

Двічі на місяць троянди потребують кореневого підживлення (позакореневе краще не робити, адже за найменшого передозування вони можуть скинути листя). Ідеальне добриво для цих квітів готують так: в бочку закладають свіжу гноївку (третину об'єму) і доливають водою. На кожне відро води додають по 10—15 г (1 ст. ложка) фосфорних або калійних мінеральних добрив. Все це має перебродити 2 тижні. Далі 1 частину розчину з бочки розводять 10 частинами води і після щедрого зволоження проводять підживлення трояндових кущів.

Коли восени настануть стійкі заморозки, виткі троянди потрібно вкрити руберойдом, сухою тирсою, поліетиленовою плівкою. Ранньою весною укриття з кущів знімають, обрізують пошкоджені і трохи вкорочують інші пагони. Щоб влітку одержати хороші квіти для зрізування, довгі пагони підв'язують горизонтально до шпалери, як виноград. Двічі на місяць кущі слід підживити гноївкою. За таких умов спрацьовує кожна брунька на пагоні. А щоб квіти були більшими, слід своєчасно видалити повторні бутони.

Квіти для реалізації зрізують до основи, а пагін, на якому вони росли, залишають приблизно 80—120 см заввишки. До основи куща зрізують також старі та деякі ослаблені пагони. Такий прийом стимулює

хвилю росту так званих жируючих пагонів, на яких весною наступного року виростають квіти для зрізування. Кількість цих пагонів залежить від віку, міцності куща, а також від якості догляду.

Ідеально підходить для зрізування квітів витка троянда Симпаті. Квіти цього сорту мають темно-червоне забарвлення, бутони з високим центром, починають цвісти дуже рано — у Криму приблизно 20—25 травня. Має не менше 4—5 повторних жирових пагонів, а це, в свою чергу, дає змогу одержати з одного куща близько 350 квіток. Непогані результати можна мати і від троянд сортів Шванензее, Ілс Крохн супе″ріор, Раміра, Хендель, Грандесса (Месір Дельбар).

С. С. Овчаров,
334439, Крим, Бахчисарайський р-н,
с. Холмовка, вул. Шкільна, 38

Служба взаємодопомоги

Дивосвіт навколо дому

Багато людей примножують земну красу, розводячи квіти. У більшості це чудове захоплення зберігається на все життя. Однак квітникарство — не така вже й проста справа, трапляються труднощі, невдачі, а часом і розчарування. Тому хочу дати початківцям кілька порад, перевірених мною на практиці. Найперша з них: не розводьте відразу велику кількість рослин, починайте з простого, доступного, поступово збільшуючи колекцію. Через певний час, якщо ваша колекція збагатилась, зробіть каталог. Для цього випишіть назву кожної рослини на окремому папірці, складіть їх за алфавітом і перепишіть на листок.

Можна написати назви всіх рослин разом, вказавши, які вони — однорічні чи багаторічні. Та все ж зручніше, коли рослини розміщені по групах — цибулинні, бульбові, кореневищні; кущі, ліани, дерева; однорічні, дворічні.

Крім складання каталогів, часто зустрічаються інші труднощі. Як помітити рослину? Я роблю так. Алюмінієвий дріт розрізую на шматочки 8—10 см завдовжки. З одного боку дротик загинаю — це стержень для кріплення бирки. Бирку нарізую з алюмінієвої фольги, пишу на ній назву рослини, а для гладіолусів просто номер, під яким записано сорт. Обгорнувши стержень фольгою, встромляю його біля рослини.

Ще поради тим, хто не тільки вирощує рослини, а й розмножує їх насінням.

Насіння багаторічних рослин сійте тільки під зиму або стратифікуйте. Це дасть змогу одержати рослину вже наступної весни. Більшість квітів, включаючи гладіолуси, які задовільно переносять пікірування, бажано садити у квітні, щоб пекуче полуденне сонце не обпалювало ці тендітні рослини. Крім того, гладіолуси краще не сіяти, а садити в борозенки глибиною до 10 см на відстані 5 см одна від одної.

І головне — рівномірний полив та догляд за рослинами.

Щиро зичу, щоб квіти приносили вам лише радість і душевну теплоту.

Н. Д. Кирилюк,
Волинська обл., Любешівський р-н, с. Ветли

ВИВЧАЮ КОМПЛЕКСНОСТІЙКІ СОРТИ

Мешкаю в місті, виноградників у мене кілька (у місті, на присадибній ділянці батьків, а також в селі). Тож маю можливість вести спостереження і робити експерименти з виноградом. Так, протягом понад 15 років вирощую, розмножую і уважно вивчаю так звані комплексностійкі сорти і нові селекційні форми (їх у мене понад 70). Чому віддаю перевагу саме комплексностійким сортам? По-перше, вирощуючи нестійкі до хвороб і шкідників європейсько-азіатські сорти винограду, доводиться обприскувати насадження отрутохімікатами, як мінімум, 5—7 разів, а в несприятливі дощові роки — вдвічі більше. Але й за цих умов не завжди вдається повністю зберегти урожай. Вже не кажу про те, що на ягодах до збирання накопичується шар отрутохімікатів, котрий не змивається водою, частина отрут поглинається рослиною через листковий апарат та шкірку ягід і нагромаджується в них. Зрозуміло, що разом з ягодами отрута потрапляє в організм людини, завдаючи здоров'ю непоправної шкоди. Дуже небезпечний також контакт з отрутами під час обприскування виноградних кущів. Крім того, забруднюється навколишнє середовище. От і виходить, що чим більше обприскуємо виноградник, тим більше отрут споживаємо.

По-друге, майже всі старі європейсько-азіатські високопродуктивні столові сорти без укривання витримують зниження температури лише до мінус 10—16°С. Комплексностійкі морозостійкіші, тож дають змогу значно зменшити затрати на укривання лози. Що ж до обприскування таких насаджень отрутохімікатами, то здебільшого можна від них відмовитись, лише для профілактики бажано обробити виноградник двічі за сезон: вперше — до цвітіння, вдруге — після цвітіння, коли ягоди досягнуть розмірів горошини. Доцільність профілактичних обробок отрутохімікатами залежить від стійкості даного сорту до хвороб, рівня агротехніки, загущеності насаджень, а також від грунтово-кліматичних особливостей місцевості.

Виноградник

Безумовно, велике значення має глибоко продуманий підбір сортів, найкращих для місцевих умов. Щоб допомогти виноградарям у цьому, хочу ознайомити їх з характеристикою нових комплексностійких сортів та селекційних форм (кандидатів у сорти), що проходять державні випробування, які добре себе зарекомендували на Дніпропетровщині.

Сорти ранньостиглі

(кінець липня — середина серпня)

Корінка російська — сорт селекції ЦГЛ ім. Мічуріна, дуже раннього строку достигання (95—105 днів від розпускання вічок до споживчої стиглості), одержаний як європейсько-амурський гібрид другого покоління на основі сорту Корінка Мічуріна. Сильнорослий, високоврожайний. Квітки двостатеві. Грона середнього розміру (150—300 г), конічної форми, часто крилаті, середньої щільності або нещільні. Ягоди дрібні (діаметром 8—10 мм), без кісточок, округлі, золотисті з рожево-коричневою засмагою на сонячному боці. М'якуш м'ясисто-соковитий, шкірка тонка. За смаком дуже приємні, без аромату, вміст цукру 20—22%. Урожай використовується у свіжому вигляді (особливо його полюбляють малі діти), а також для приготування солодких соків високого гатунку, кишмишу. Транспортабельність низька. Лоза визріває добре, витримує без укривання морози до 26—27°С. Сорт середньостійкий до мільдью і сірої гнилі, нестійкий до оідіуму і вимагає двох обробок фунгіцидами. Обрізування лози на плодоношення проводять на 5—7 вічок.

Російський ранній — столовий сорт раннього строку достигання (100—110 днів) селекції Всеросійського НДІВіВ (м. Новочеркаськ Ростовської обл.), одержаний від схрещування сортів Северний × Шасла рожева × Мічуринець. Сильнорослий. Квітки двостатеві. Грона середнього розміру (250—350 г), конічні, помірної щільності. Ягоди середні і великі (3—4,5 г), округлі, темно-рожеві. За смаком високоцукристі, за що виноградарі цей сорт називають «цукеркою». Дає високі врожаї, але тільки на великих формуваннях кущів із значним запасом деревини. На малих формуваннях урожаї незначні, через що сорт не використовують у промислових насадженнях. Ягоди споживають у свіжому вигляді, транспортабельність незначна.

Лоза визріває добре, витримує без укривання морози до 23—24°С. Сорт стійкий до мільдью, сірої гнилі, нестійкий до оідіуму. Лозу на плодоношення обрізують на 7—10 вічок.

Русвен — новий столовий сорт дуже раннього строку достигання (110—115 днів), одержаний спільними зусиллями російських (ВНДІВіВ ім. Потапенка) і угорських (НДІВіВ із м. Кечкемета) селекціонерів від схрещування сортів R66 × Сейв Віллар 20—473. Сорт середньорослий, квітки двостатеві. Грона великі (350—550 г), циліндро-конічні, помірної щільності. Ягоди великі (4—5 г), округлі, рожево-червоного кольору, приємного гармонійного смаку з шалфейним ароматом. Високоврожайний. Визріває лоза добре, витримує морози до 25°С. Сорт стійкий до мільдью, оідіуму, гнилі. Обрізування лози на плодоношення роблять на 6—8 вічок.

Томайський — столовий сорт дуже раннього строку достигання (105—120 днів) селекції Молдавського НДІВіВ «Вієрул», одержаний від схрещування сортів Сейв Віллар 20—365 × Кардинал. Кущі середньо-сильнорослі. Квітки двостатеві. Грона середні або великі (350—600 г), циліндроконічної форми, помірної щільності. Ягоди великі, округлоовальні (5—7 г), червоно-коричневі з приємним гармонійним смаком і мускатним ароматом. Високоврожайний. Визрівання лози добре або задовільне, витримує морози до 23°С. Сорт стійкий до мільдью, оідіуму, гнилі, толерантний до філоксери. Товарність і транспортабельність добрі. Слід застерегти, що при високих коливаннях вологості грунту у період достигання ягід окремі з них можуть розтріскуватись. Щоб цього уникнути, необхідно своєчасно проводити катарування і мульчування грунту під кущами. Лозу на плодоношення обрізують на 6—8 вічок.

Агат донський (синонім Витязь) — столовий сорт раннього строку достигання (115—125 днів) селекції Всеросійського НДІВіВ ім. Потапенка, одержаний від схрещування сортів (Заря

Сєвєра × Долорес) × Російський ранній. Сильнорослий. Квітки двостатеві. Грона конічні, помірної щільності або нещільні, великі (400—600 г). Ягоди великі (4,5—6 г), округлі, темно-сині, простого смаку. Високоврожайний. Товарність і транспортабельність задовільні. Визріває лоза добре, витримує морози до 25—26°С. Сорт стійкий до мільдью, оідіуму, гнилі. За вмістом амінокислот в ягодах виділяється серед нових ранніх сортів як один з дієтично цінних. Обрізування лози на плодоношення здійснюють на 5—7 вічок. З ранніх сортів культивують ще такі: Восторг, Аркадія, Кодрянка, Айваз, Надежда АЗОС, Лунний, Плевен комплексностійкий.

Сорти ранньо-середні

Дружба — новий столовий сорт ранньо-середнього строку достигання (120—130 днів) радянсько-болгарської селекції, одержаний від схрещування Міскет кайлишкі × П-51-23. Середньорослий. Квітки двостатеві. Грона середні і великі (300—600 г), конічні, іноді з крилом, нещільні або помірної щільності. Ягоди середні і великі (3,5—5 г), округлі, янтарно-білі, дуже добрі на смак з сильним приємним мускатним ароматом. Сорт урожайний. Визріває лоза добре, витримує без укриття морози 23—24°С. Сорт стійкий до мільдью, гнилі. Лозу на плодоношення обрізують на 6—8 вічок.

Мускат літній — новий перспективний столовий сорт ранньо-середнього строку достигання (125—135 днів), селекції НДІВіВ Молдови, одержаний від схрещування сортів Сейв Віллар 20-366 × Королева виноградників. Середньо-сильнорослий. Квітки двостатеві. Грона середні і великі (250—600 г), конічної форми, нещільні або помірної щільності. Ягоди великі і дуже великі (5—9 г), оригінальної витягнуто-яйцеподібної або соскоподібної форми, янтарно-білі, приємного гармонійного смаку з мускатним ароматом. Сорт високоврожайний, показники товарності і транспортабельності добрі. Визріває лоза добре, витримує морози до 23°С. Стійкий до мільдью, оідіуму, гнилі. Лозу на плодоношення обрізують на 6—8 вічок.

Фрумоса албе (Біла красуня) — новий столовий сорт ранньо-середнього строку достигання (130—140 днів) селекції НДІВіВ «Віерул» Молдови, одержаний від схрещування сортів Гузаль Кара × Сейв Віллар 20-473. Середньосильнорослий. Квітки двостатеві. Грона великі (350—700 г), конічної форми, нещільні або помірної щільності. Ягоди великі (4,5—6 г), овальні, білі, дуже приємні на смак з сильним ароматом. Урожайність висока. Товарність і транспортабельність середні. Визріває лоза добре, витримує морози 25°С. Стійкий до мільдью, антракнозу, гнилі. Щоб мати нарядні грона з великими ягодами, треба обов'язково нормувати урожай, своєчасно виламувати пасинки, робити жорстке прищипування плодоносних пагонів над 6—8-м листком від грона та інші агротехнічні заходи. Обрізують лозу на 4—6 вічок.

Кобзар — новий столовий сорт ранньо-середнього строку достигання (120—135 днів) селекції Українського НДІВіВ ім. Таїрова, одержаний від схрещування сортів Катта Курган × (Сейв Віллар 20-365 × Декоративний). Кущі сильнорослі. Квітки двостатеві. Грона великі і дуже великі (600—900 г і більше), конічної форми, нещільні. Ягоди великі і дуже великі (6—10 г), широкоовальні з витягнутим кінчиком, рідше соскоподібної форми, білі з коричневими плямами засмаги, простого смаку. М'якуш м'ясистий, хрумкий, шкірка тонка. Сорт високоврожайний, товарність і транспортабельність високі. Визріває лоза добре, витримує морози до 21—22°С. Стійкий до мільдью, оідіуму, гнилі, філоксери. Слід застерегти, що за дощової погоди і великих коливань вологості грунту в період достигання ягід вони можуть розтріскуватись в гронах. Найбільші грона одержують, коли лозу на плодоношення обрізують на 10—14 вічок з наступним нормуванням врожаю.

Сорти середньостиглі

Кишинівські зорі — новий столовий сорт середнього строку достигання (135—145 днів) селекції НДІВіВ «Віерул» Молдови, одержаний від схрещування сортів (Катта Курган × Мускат угорський) × Сейв Віллар 20-366. Кущі середньо-сильнорослі. Квітки двостатеві. Грона великі (350—750 г), конічної форми, помірної щільності. Ягоди великі (4—5 г), округлі, янтарно-білі, дуже приємні на смак з мускатним ароматом. Сорт високоврожайний, товарність і транспортабельність високі. Визріває лоза добре, витримує морози до 25°С. Стійкий до мільдью, оідіуму, гнилі. Сорт з високим потенціальним плодоношенням нижніх вічок, тому можливе коротке (на 3—5 вічок) обрізування лози.

Мінжирський — новий столовий сорт середнього строку достигання (135—145 днів) селекції НДІВіВ «Віерул» Молдови, одержаний від схрещування сортів Чауш чорний × П'єррель (Сейв Віллар 20-366). Кущі середньорослі. Квітки двостатеві. Грона великі (400—800 г), циліндро-конічні з крилами, середньої щільності. Ягоди великі (4—6 г), округлі, чорні з восковим напилом, приємні на смак з добре збалансованим вмістом цукру і кислоти. М'якуш м'ясисто-соковитий, шкірка щільна. Сорт дуже урожайний, показники товарності і транспортабельності високі. Визріває лоза добре, витримує морози до 23—24°С. Стійкий до мільдью, оідіуму, гнилі, уражується філоксерою. Щоб одержувати дуже високі врожаї, цей сорт необхідно щепити на сильнорослі філоксеростійкі підщепи. Обрізують лозу на 4—6 вічок.

Ляна — новий столовий сорт середнього строку достигання (130—145 днів) селекції Кишинівського сільськогосподарського інституту та НДІВіВ «Віерул» Молдови, одержаний від схрещування сортів Чауш білий × П'єррель. Кущі середньо-сильнорослі. Квітки двостатеві. Грона середні (250—450 г), конічної форми з крилами, середньої щільності. Ягоди вищесереднього розміру (4—5 г), яйцеподібні, зеленувато-жовті. Шкірка тонка, м'якуш м'ясисто-соковитий, приємний на смак із збалансованим вмістом цукру та кислоти. Сорт високоврожайний. Товарність і транспортабельність добрі. Визріває лоза добре, витримує морози 23—24°С. Стійкий до мільдью, оідіуму, антракнозу, гнилі і філоксери. Обрізування проводять з розрахунку 40—50 вічок на кущ. Плодові лози обрізують на 6—9 вічок.

Маринка — новий перспективний столовий сорт середнього строку достигання (135—145 днів) селекції Анапської ЗДСВіВ, одержаний від схрещування сортів Німранг × Мускат де Сен

Вал'є. Кущі середньої або вищесередньої сили росту. Квітки двостатеві. Грона великі (350—600 г), конічні або безформні, помірної щільності. Ягоди великі (5—7 г), овальні, біло-рожеві, чудові на смак з мускатним ароматом. Сорт високоврожайний. Товарність і транспортабельність високі. Визріває лоза добре, витримує морози до 20—21°С. Стійкий до мільдью, оідіуму, гнилі. Обрізують плодові лози на 6—8 вічок.

Фламінго — новий перспективний столовий сорт, середнього строку достигання (135—145 днів) селекції НДІВіВ «Вієрул» Молдови, одержаний від схрещування сортів Німранг × Сейв Віллар 20-473. Грона великі (450—700 г), циліндро-конічні або ширококонічні, середньої щільності. Квітки функціонально жіночі. Ягоди великі (6—8 г), округло-овальні, дуже гарного рожевого кольору, приємного гармонійного смаку. Сорт високоврожайний. Товарність і транспортабельність високі. Визріває лоза добре, витримує морози до 23°С. Сорт сильнорослий, високостійкий до оідіуму, філоксери, гнилі; стійкий — до мільдью. Обрізують на 7—9 вічок. Заслуговують на увагу також сорти середнього строку достигання — Перлина Молдавії, Мускат страшенський, Румене, Страшенський.

Сорти середньо-пізні та пізні

Вієрул-59 — столовий сорт середньо-пізнього строку достигання (145—155 днів) селекції НДІВіВ «Вієрул» Молдови, одержаний від схрещування сортів Молдавський чорний × П'єррель (Сейв Віллар 20-366). Сильнорослий. Квітки двостатеві. Грона середні і великі (300—650 г), конічної форми, помірної щільності, дуже нарядні. Ягоди великі (5—7 г), соскоподібні, червоно-сині, простого смаку. Сорт високоврожайний, може довго зберігатися у спеціально обладнаних сховищах. Товарність висока, транспортабельність добра. Визріває лоза задовільно, витримує морози до 25°С. Стійкий до мільдью, оідіуму, сірої гнилі, антракнозу та філоксери. Обрізують лозу на 6—8 вічок.

Пам'яті Негруля — столовий сорт середньо-пізнього строку достигання (150—160 днів) селекції НДІВіВ «Вієрул» Молдови, одержаний від схрещування сортів Молдавський чорний × П'єррель. Сильнорослий. Квітки двостатеві. Грона великі і дуже великі (450—700 г), циліндрично-конічні, нещільні. Ягоди великі (6—8 г), витягнуто-яйцеподібної форми, фіолетові, простого смаку. Сорт високоврожайний. Товарність і транспортабельність добрі. Визріває лоза добре, витримує морози до 25°С. Стійкий до мільдью, оідіуму, гнилі, філоксери. Обрізують на 6—8 вічок.

Оригінал рожевий — столовий сорт середньо-пізнього строку достигання (140—155 днів) селекції Українського НДІВіВ ім. Таїрова, одержаний від схрещування сортів Дамаскська роза × Датьє де Сен Вальє. Сильнорослий. Квітки двостатеві. Грона великі (350—600 г), конічної форми, нещільні або помірної щільності. Ягоди великі (7—10 г), соскоподібні, біло-рожеві або рожеві на сонці, приємного простого смаку. Сорт урожайний, товарність і транспортабельність високі. Визріває добре, витримує морози до 22—23°С. Стійкий до мільдью, оідіуму, гнилі. Обрізують на 8—10 вічок.

Русмол — столовий сорт середньо-пізнього строку достигання (140—155 днів), одержаний російськими (ВНДІВіВ ім. Потапенка) і молдавськими (МНДІВіВ «Вієрул») селекціонерами від схрещування сортів Біруїнця × Шалфейний. Сорт сильнорослий. Квітки двостатеві. Грона середні і великі (350—700 г), ширококонічні, середньої щільності. Ягоди великі і дуже великі (7—10 г), білі, овальні, приємні на смак з легким мускатним ароматом. Високоврожайний. Товарність і транспортабельність високі. Визріває лоза добре, витримує морози до 23—24°С. Сорт стійкий до мільдью, оідіуму, гнилі, філоксери. Обрізують лозу на 6—8 вічок.

Мерджаніані — новий перспективний сорт селекції Анапської ЗДСВіВ, середньо-пізнього строку достигання (150—160 днів), одержаний від схрещування сортів Молдова × Кардинал. Сильнорослий. Квітки двостатеві. Грона великі і дуже великі (500—800 г), ширококонічні, крилаті, середньої щільності або щільні. Ягоди великі і дуже великі (6—9 г), округлі, червоно-фіолетові, простого гармонійного смаку. Урожайність висока і стабільна, товарність і транспортабельність добрі. Визріває лоза добре, витримує морози до 22—23°С. Має підвищену стійкість до мільдью, сірої гнилі, середньостійкий до оідіуму. Обрізують лозу на 6—8 вічок.

Добре себе зарекомендували також сорти пізнього строку достигання Юрін, Світлий, Д-200, Довгогребеневий.

О. М. Олексієнко,
м. Дніпродзержинськ,
пр. Металургів, 76а, кв. 28

Простим копуліруванням

Завдяки створенню селекціонерами нових сортів винограду (комплексностійких, високоврожайних, з кращими якостями ягід тощо) у виноградарів постійно існує проблема сортооновлення. Найкраще її розв'язувати щепленням нових сортів на старі кущі. До того ж на одному кущі можна щепити 2—3 і більше сортів.

Найпростіше щепити методом простого копуліривання вприклад, використовуючи здерев'янілий (минулорічний) одновічковий живець. Застосовуючи цей метод, я культивую понад 30 сортів винограду.

Живці найкраще заготовляти восени і зберігати в підвалі у целофановому мішку, попередньо вимочивши їх протягом доби у воді і добре просушивши.

У квітні живці забираю з підвалу і складаю в нижнє відділення холодильника (для зберігання овочів). За тиждень до щеплення живці з холодильника в целофановому мішку переношу знову на 2—3 дні в підвал, потім на кілька днів ставлю вертикально у воду. Шар води у посудині має бути до 10 см. Зверху живці накриваю поліетиленовою плівкою. Через 3—5 днів, коли починають набрякати бруньки і вже видно, котрий живець не втратив життєздатності, виймаю їх з води і нарізую одновічкові живці.

Тут доречно застерегти молодих виноградарів від помилок: не можна щепити живці безпосередньо із холодильника, без тижневої фізіологічної підготовки (акліматизації 2—3 дні та вимочування 3—5 днів); під час вимочування не можна класти живці горизонтально, бо розмочалиться деревина, зруйнується захисний покрив на вічках; вимочуючи живці, не слід допускати сильного розвитку бруньок, бо це знижує приживлюваність.

Зеленими відсадками

Цей спосіб розмноження винограду простий і надійний. Рекомендую його тим виноградарям, які мають кущі цінних дефіцитних сортів і бажають їх швидко розмножити.

Щоб мати відсадки, ще восени під час обрізування виноградних кущів залишаю незрізаною добре визрілу лозу, бажано з нижнього боку куща. Тепер її необхідно укорінити, пригортаючи на певний час грунтом. Роблять це по-різному: вміщують лозину у перевернуті відра без дна, в дерев'яні ящики чи картонні коробки тощо. Головне — щоб під час пересаджування укорінених відсадків на постійне місце не зруйнувати грудки землі біля коренів і не пошкодити їх. З цією метою я пропоную простий і зручний спосіб виготовлення тари для укорінення відсадків. З дощок збиваю шаблон довжиною 35 см, висотою 25 і шириною 12 см. Обтягую його целофановою плівкою і зшиваю її. Далі з картону за розмірами шаблону вирізую дно, бічні і торцеві стінки. Виймаю з плівки шаблон і в неї вставляю картонні вирізки, надаючи форму шаблона. Таку картонну коробку, обтягнуту плівкою, наповнюю заздалегідь приготовленою сумішшю грунту з перегноєм або компостом, додаючи на кожну коробку по склянці деревного попелу. У дні шилом роблю кілька дірочок для стікання зайвої води.

В ці коробки й вміщую лозу для укорінення. Робити це потрібно в квітні, коли набрякають вічка, щоб було видно, які з них живі і здатні розвиватися. На кінці лози слід залишити неприсипаними 2—3 живих вічка, з яких мають відрости зелені пагони.

Для кращого укорінення укладену лозу біля куща або дещо відступивши потрібно окільцьовати дротом. Укорінювати потрібно не більш як півтора місяця, а за прохолодної погоди в травні на 5—10 днів довше. Перетримувати відсадки не слід, бо корінці згинаються, ростуть вгору, переплітаються, що небажано.

Ями для садіння відсадків на постійне місце готую восени. Розмір їх звичайний: 70×70 см, глибина 60 см. На дно засипаю відро-два перегною або компосту та літрову банку деревного попелу. Перемішую все це з верхнім родючим грунтом, вливаю два відра води і загортаю яму повністю.

Під час висаджування відсадків на заздалегідь підготовлених місцях копаю ямки за розмірами коробок з відсадками. Це треба робити точно, щоб не довелося повторно виймати саджанці з ями при потребі додаткового заглиблення чи підсипання, бо це призводить до травмування кореневої системи. Пересаджувати відсадки найзручніше вдвох. Виноградар виконує основні операції, а помічник супроводжує його до місця садіння, підтримуючи зелений приріст. Вставивши в ямку відсадок, звільняємо його від картонної коробки і обсипаємо грунтом. Зелені пагони слід одразу підв'язати до дроту шпалери, але вільно, щоб при осіданні грунту під час поливів вони не травмувались.

Якщо пересаджування пройшло успішно без травмування кореневої системи, то відсадки добре ростуть на постійному місці і до осені дають двометровий приріст лози. А визрілої буває 1 м і більше. На такій лозі вже наступного року може бути перший урожай.

Коли відсадки вирощують у грунті без коробок, викопують їх восени та садять весною, втрачається два роки до отримання першого врожаю.

І. Ю. Ромаданов,
258410, Черкаська обл.,
м. Сміла-2,
вул. 5 грудня, 113

Кущі винограду до щеплення слід готувати. Для цього на початку травня, коли зелені пагони вже мають довжину близько 20 см, зайві обламую, а для щеплення залишаю ті, що ближче до штамбика, щоб не утворювати довгих рукавів. На залишених пагонах видаляю листки, вічка, вусики і суцвіття від основи до місця щеплення. Через 3—5 днів, коли із зрізів перестане виділятися сік і вони підсохнуть, роблю щеплення.

Для щеплення придатні тільки достатньо зрілі зелені пагони, а саме: в місці щеплення вже повинно розпочатись здерев'яніння, про що свідчать білі волокна на поперечному зрізі зеленого пагона.

Щеплять у ранкові або вечірні години, а за хмарної і безвітряної погоди і протягом дня.

Довжина зрізів 2—2,5 см. Вони повинні бути гладенькі, рівні, чисті, співпадаючі. Спочатку зріз роблю на прищепі, а потім на підщепі, бо за рахунок більшої довжини підщепи легше підібрати співпадаючий зріз.

Місце щеплення обв'язую поліетиленовою стрічкою розміром 220×10 мм. Стрічки готую завчасно, нарізуючи з тонкої поліетиленової плівки. Обв'язую досить міцно, натягуючи стрічку. За правильного обв'язування місце щеплення має бути видно через прозору плівку. Товста плівка та широкі смужки для обв'язування менш придатні.

Ю. В. Кухарєв,
342013, Донецька обл.,
м. Костянтинівка,
вул. Калмикова, 17, кв. 24

Калина звичайна — цілюща рослина

Калина звичайна, віддавна визнана народом, не втратила свого значення і в наш час. Її використовують як лікарську, харчову, вітамінну, медоносну, декоративну рослину.

Плоди містять 8—9% цукрів, більше 100 мг% вітаміну С, 500 мг% вітаміну Р, близько 3,5% кислоти, пектинових речовин понад 0,5%, каротин та ін.

Калина, вирощена в умовах Мліївського інституту садівництва, містить 12,38% цукрів, вітаміну С — 133,8 мг%, Р-активних речовин — 1181,8 мг%, катехінів — 289,8 мг%.

Важливе значення для організму людини мають макро- та мікроелементи. За нашими дослідженнями, в калині звичайній міститься заліза близько 5,34, кальцію — 47,56, міді — 0,25, калію — 44,69, цинку — 0,55, магнію — 23,01, марганцю — 0,41%.

Значна кількість біологічно активних речовин, а також гіркий глюкозид вібурнін, які містить в собі калина звичайна, зумовлюють її цілющі властивості.

Для профілактики та лікування використовують квіти, плоди, кору та корінь калини.

Відвари квіток вживають при запаленні слизових оболонок ротової порожнини, при спазмах кишечника, жіночих хворобах, простудних захворюваннях, а також для лікування ящура великої рогатої худоби.

Плоди тонізують та поліпшують роботу серця, а з цукром корисні для людей з підвищеним кров'яним тиском.

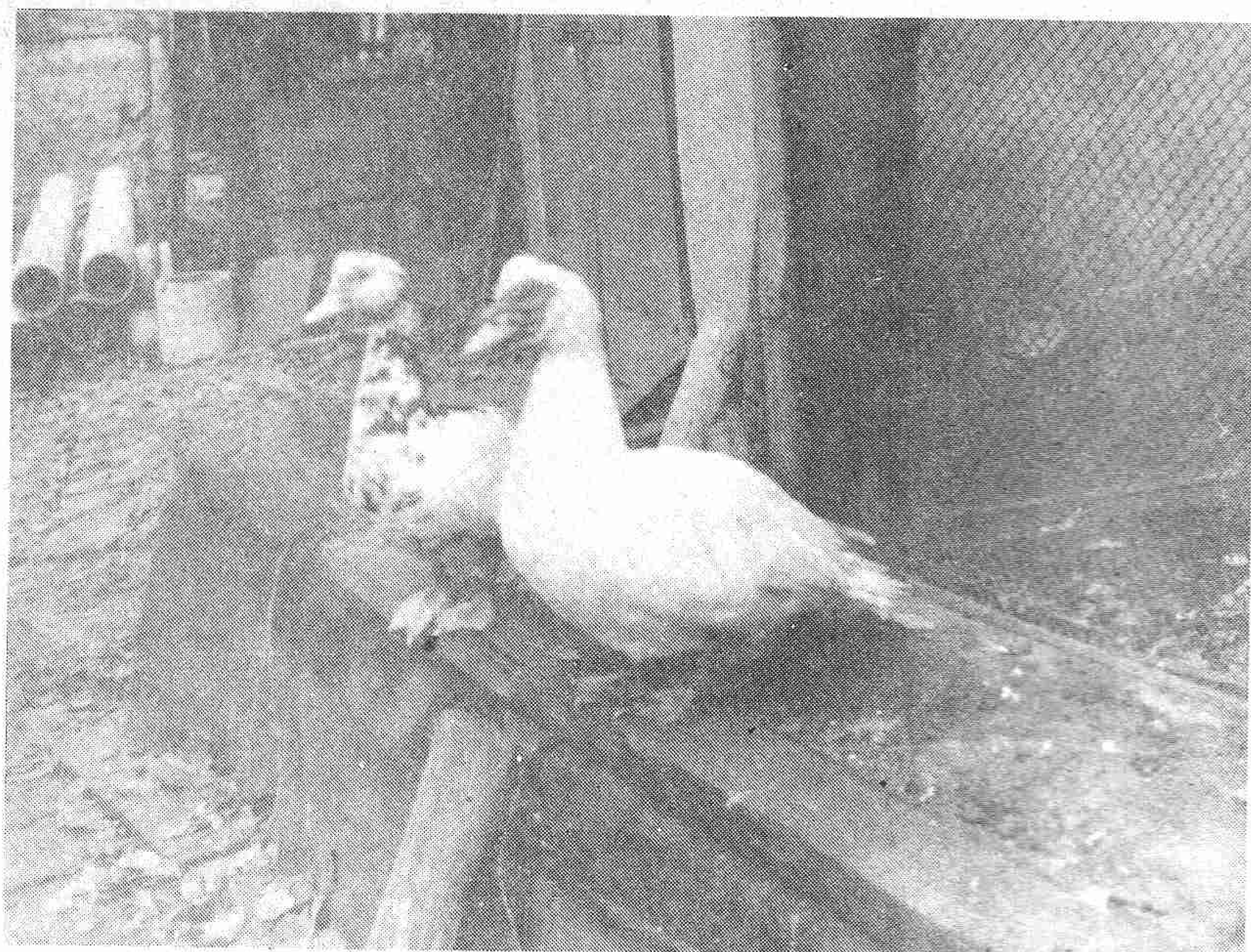
Свіжі плоди та настій із них вживають при гастриті та з метою профілактики раку шлунку. Із насіння готують каву, яка діє тонізуюче на кишечник.

Широко використовують у медицині відвари кори калини як кровоспинний засіб.

Важливе значення має ця рослина також як медонос. Встановлено, що гектар калинової плантації дає до 30 кг меду.

З плодів готують варення, киселі, морси, сік, цукерки, мармелад, із калинового соку — ароматне вино і наливки, настоянку «Паланга», слабоалкогольний напій «Калинка». Крім того, сік корисний при різних внутрішніх кровотечах, простуді, кашлі, проносах, виразці шлунку і дванадцятипалої кишки, колітах, геморої, хворобах печінки, вгамовує біль при бронхіальній астмі і гіпертонії. 10—20%-ний розчин соку рекомендується для лікування хвороб шкіри, вугрів і екземи.

С. П. Божкова,
наук. співроб. Мліївського інституту садівництва ім. Л. П. Симиренка

Мускусні качки

У народі їх ще називають: німі, шипучі, індо-качка. Побутує навіть думка, що ця птиця — гібрид звичайної качки з індиком. Однак до індиків вона немає ніякого відношення. Це самостійний вид.

Водиться на території від Мексіки до Бразілії і Парагваю. Птиця лісова, водойми її мало цікавлять. Існує кілька різновидів: чорна білокрила, біла, черепахова, димчаста та ін. Раніше в нашій місцевості я таких качок не зустрічав, хоч дуже хотів придбати. Зрештою, це мені вдалося. І ось уже шість років розводжу на своєму подвір'ї мускусних качок.

Чим приваблюють вони дедалі більше господарів? По-перше, м'ясо нежирне, дієтичне, на смак солодкувате і зовсім не нагадує качатину. На вигляд темне, у білих качок світліше, не сухе, як у курей, а соковите. По-друге, мускусні качки менше їдять, ніж традиційні пекінські. Для них не потрібні комбікорми; навпаки, краще поїдають цілий корм: зерно, траву, яблука, груші. А сливи, помічав, качур ковтає з кісточками. Полюють на черв'яків і мух. По-третє, на відміну від пекінських, майже зовсім не хворіють. Усі насиджують яйця, що особливо цінно. Дуже плодючі. Позаторік від трьох качок за літо мали понад 70 каченят і всі виросли. А інкубаторські (купляли двічі по 20) загинули.

Мускусні качки спокійні, не галасливі, не бояться людей. Зимують вони у нас в пташнику разом з курками, на сідало не сідають. Наш пташник не дуже теплий, тому нестися починають пізніше. Щоб прискорити початок яйцекладки, треба утримувати в теплому приміщенні й освітлювати його для подовження світлового дня. Приблизно з середини березня переводимо до будки, яку спеціально збудували для них на подвір'ї.

До нового житла звикають досить швидко. Кожна качка має своє місце. Я суворо стежу за тим, щоб кожна на ніч займала тільки своє гніздо. Якщо цього не зробити, можуть нестися в одне гніздо, заважатимуть одна одній і не висидять нічого або потім не поділять каченят. Качур йде, куди хоче, здебільшого до тієї качки, яку любить.

У нас був такий випадок. Неслися в одне гніздо, ми розділили яйця порівну. То вони і нестися перестали, і не сіли. Ходили з місяць, а потім наново нанесли яєць уже окремо й сіли.

За два-три дні до того, як має знести перше яйце, качка стає неспокійна, рухливіша. Бігає, щось збирає, але ходить обережно, ззаду можна побачити, як відвисає яйце. Якщо крила не обрізували, в цей час перестає літати. Несуться переважно вночі або під ранок.

Те, що я зачиняю кожну окремо, дає свій результат. Не маючи іншого виходу, мусить нестися там, де її зачинили, а відклавши одне яйце, вже не залишить свого гнізда. Стара качка починає яйцекладку раніше, ніж молода, тому добре мати одну стару, одну молоду, не будуть заважати одна одній. Коли ходять на волі, несуться щодня, а якщо з якоїсь причини тримаємо на подвір'ї — через день. Яєць відкладають небагато, якраз стільки, щоб сісти, це 15—19 штук.

Тим, хто розводить качок заради яєць, краще підійдуть традиційні пекінські.

За два дні до закінчення яйцекладки мускусна качка скубає з себе пух і накриває яйця. Червона шкіра навколо очей стає оранжевою, це свідчить про те, що качка «заквоктала». У нас стара сідає 9—11 квітня, а молода 2—6 травня. Перший день сидить мало, часто йде гуляти. Інкубаційний період триває 34—36 днів, тому важливо добре годувати, щоб качка не виснажилась, коли сходить з гнізда. Сиплю пшеницю в каструльку з водою. Качка поїсть, а курка не дістане. На подвір'ї мусить бути посудина з водою, щоб качка могла купатись. Скупавшись, може довго сушитись, часом на яйця іде мокра. Ніколи не треба силою заганяти на гніздо. Яйця в ньому добре накриті пухом і можуть довгий час залишатися без тепла. В жарку погоду качка може на гнізді стояти, а то і зовсім сидіти збоку. Це також нормально.

Яйця водоплавної птиці під час інкубації виділяють багато тепла, бо в них більше жиру. Качка це добре відчуває і поводиться залежно від обставин. Взагалі мускусні качки дуже розумні і дбайливі мами.

Не можна перевіряти яйця під качкою або коли вона це бачить, бо може залишити гніздо. Такий випадок у селі був. Одна жінка за два дні до закінчення інкубації хотіла перевірити, чи немає свіжаків. Качка втекла з гнізда і більше не повернулася. Усі 17 каченят загинули.

Останній тиждень дуже часто гуляє, до чотирьох разів на день, а останню добу навіть їсти не сходить. Якщо качка мала можливість купатися, каченята виводяться дружно і майже завжди 100%. Ніколи не втручаємось. Шкаралупи з гнізда викидає сама. Буває заглянеш, а каченятка вже всі, як горішки, виглядають з-під матері.

Яка б не була погода, в хату не забираємо. Хоч якось спробували. В хаті качка сидить спокійно, людей не боїться. В гарну погоду вже в перший день випускаємо на подвір'я. Каченята дуже витривалі.

Не зайвим буде нагадати, що посудина з водою, у якій купалася качка, для малих небезпечна, якщо вона неповна. Каченята застрибують до неї і, не маючи сили вискочити, тонуть. Я перших три тижні використовую спеціальний тазик, зроблений з двох банок з-під оселедців. З нього і качка, і каченята п'ють. А пізніше кладу в тазик цеглину: коли вода вихлюпається, то з нього легко вискочити.

Перші дні даємо різні мішанки, дрібно нарізану кропиву. Качка сама навчає малих їсти. Через днів три каченята вже бігають з нею по траві, відшукують жучків, черв'ячків, ловлять мух. Час від часу підводить їх до корму. Якщо надворі прохолодно, сідає, щоб обігріти.

Каченята такі жваві, що не можна зловити. А коли це вдається, качка скубе за штани, тупає лапами, а може і на голову злетіти. Чув, що качур також допомагає доглядати каченят. У нас такого ще не було.

Зараз маємо великого білого качура, якого прозвали «Мафією» за його вдачу. Так от, коли він був молодий, з ним трапилася смішна пригода. Підвела качка до нього добових каченят, а сама полізла в тазик купатися. Малеча обступила його, напевно думаючи, що це мама. Качур глянув скоса і давай тікати від них. Спочатку поволі, а потім швидше. Набрав такого маху, що каченята просто покотилися за ним, але не відстали. Довелося качці вилазити з води і бігти на поміч. Оце так батько! А зараз просто кусає, тому перші дні його до каченят не підпускаємо.

Присутність качура біля качки з виводком змушує її передчасно залишати каченят, а потім знову нестися і ще раз виводити потомство. Другий раз качки у нас сідають 20—25 червня. Для себе другого виводка не залишаємо, бо не вигідно. Ростуть вони в нас майже весь час на подвір'ї і старші об'їдають маленьких.

Якось каченят, які вивелися другий раз, віддав сусідці. В неї вони росли на волі, мали вдосталь корму. В жовтні були майже такі, як мої перші.

Каченята люблять пастися. У садку через сітку вискубують усю траву, яку можуть дістати. Тоді я роблю так: заготовляю пучок різної трави, прив'язую до металевого кілочка, забитого в землю, і десерт готовий. Через півгодини залишається тільки кілочок і дротик.

Молодняк має одну ваду, яка проявляється лише тоді, коли його утримують у неволі, на малій площі і погано годують. Старші вискубують у менших відростаюче на крилах і хвості пір'я та їдять. Це свідчить про те, що їм не вистачає вітамінів. Тому треба згодовувати повноцінний корм і по можливості збільшити площу вільного утримання. Тоді такої проблеми не буде.

Вбираючись у пір'я, каченята часто купаються. Дорослі у воду йдуть рідко, переважно тоді, коли брудні, дотримуючись черги. У брудну воду не полізуть, це вже перевірив не раз. У воді намокають, як кури, а потім вилазять на дошки і довго сушаться.

Вбравшись у пір'я, починають літати, причому качки раніше за качурів. Якщо добре годувати, качури можуть не літати зовсім, бо важкі. Літають тільки в осінньо-зимовий період, до початку яйцекладки.

У перших два роки ми крил не обрізували. Цікаво було спостерігати, як вони літають. Зараз, коли мускусні качки є майже в кожному дворі, змушені вживати заходів, щоб вони не змішувалися. Вкорочуємо махове пір'я на одному крилі. Не маючи рівноваги, не можуть піднятися у повітря. А ще на лапку надіваємо кільце, щоб швидко розпізнати своїх поміж сусідськими.

Кільце роблю так: знімаю шматочок ізоляції з кольорового електричного провода, натягую її на металевий дріт, закручую навколо трубки потрібного діаметра, і кільце готове.

Молоді качури починають з'ясовувати стосунки, але не так жорстоко, як індики, а по-джентльменському. Слабший визнає дужчого і розходяться. У цей час вибираю дві молоді качки для продовження роду. Одну залишаю стару, ту, що зарекомендувала себе доброю мамою. Качура залишаю років на три, а якщо вибираю молодого, то бажано добре розвинутого, сильного лідера. Це важливо, бо приходить сусідський і починаються баталії. Якщо переможе сусіда, то приходитиме завжди із своїм «гаремом» і відганятиме переможеного.

Гадаю, жоден господар цього не бажає. А в нас вийшло навпаки. Прийшов сусідський молодий і затіяв бійку з нашим старим. Хвилин через десять молодий здався. Тоді наш вигнав його із своєї території і повернувся назад. Розганяти не бажано, бо коли не з'ясують, хто дужчий, то будуть битися знову й знову.

Одного року в нас був півень-забіяка, який завжди бився з качуром. Ходить довкола нього і дражнить його, а той сердиться, сичить, головою киває, але перший не зачепить. Півень почне, а він уже тоді його молотить. Півень швидко стомлюється, бо в нього зовсім інша тактика бою. Качур нападає навально, притискує дзьобом до землі і б'є крилом. Я їх розбороняв, бо в качура дуже сильний удар крилом. Він міг навіть убити півня, оскільки той ніколи не здавався. Недарма ж кажуть: б'ються, як півні.

Після бійки півень півдня ходив, як божевільний, але не каявся, бо наступного дня усе починалося спочатку. Довелося відправити його в суп.

Спостерігав також групову бійку — стінка на стінку — індичок з качками. Так що мускусні качки вирощую не тільки заради м'яса, а й для душі. Спостерігаючи за ними, завжди побачиш щось цікаве. То комедію, то драму, то пригоди кохання. Це допомагає зняти стреси, яких у наш час більше, ніж досить.

Птиця ця дуже розумна. Буває повилазять каченята з подвір'я, то качка біжить до когось з людей і кряче, просить, щоб їй відчинили хвіртку. А коли стають більші і вилізти вже не можуть, просяться погуляти самі, а мати тільки спостерігає, що з того вийде. Як тільки хвіртку відчинено, всі дружно поспішають з подвір'я, ніби бояться, що я передумаю. Захотівши їсти, мовчки ідуть слідом і легенько пощипують за ноги, немовби промовляють — настав час годівлі.

А качур справжній циркач. Ловить насіння кукурудзи на льоту. А ще таке. У сусідів мали лупитися каченята, а вони щось майстрували біля гнізда і поглушили яйця. Коли настав час, качка, побачивши, що нічого немає, перенесла яйця до рова з водою і потопила. Сумна історія, правда? Отож пам'ятайте: ніяких різких стуків біля гнізда.

З настанням морозів переганяємо птицю до пташника. Мускусні качки на зиму не відкладають підшкірний шар жиру, як пекінські чи гуси, тому важко переносять великі морози. Буває, так замерзнуть лапи, що не здатні йти. Якщо не загнати до теплого приміщення, можуть повідморожувати.

Ми випускаємо надвір, коли температура —3°С і вище. За нульової температури лізуть у воду купатися. Тут треба бути на сторожі. Несподівано ртутний стовпчик термометра може опуститись на 1—2 градуси нижче нуля. І якщо качка не встигла обсохнути, мокре пір'я на ній починає замерзати, вона переохолоджується і гине. Особливо небезпечно це для каченят з другого виводку, які ще не встигли добре обрости пір'ям.

Залишених для продовження роду качок не слід відгодовувати так, як тих, що на м'ясо, бо це негативно впливає на їхню відтворювальну здатність. Це стосується і курей, бо зажирівши, вони перестають нестися. У нас ці категорії птиці отримують переважно мішанки.

Пробували для підстрахування залишати два качури, але це себе не виправдало. Один «хазяїн» гарему дуже добре справляється із своїм обов'язком, а коли їх двоє, або б'ються, або дужчий слабшого не допускає, тому з нього мало користі.

Каченята непогано виводяться і під куркою, але слід пам'ятати, що 36 днів для неї це дуже багато.

Хочу ще розповісти про те, як я займався «селекцією». Спочатку в нас були качки чорні білокрилі. Потім я роздобув білого качура і поставив перед собою мету за кілька років добитися, щоб був один колір — білий. Перший рік потомство виявилося не схоже ні на батька, ні на матір, усі каченята були рябі. Наступного року від білого качура і рябої качки вивелись каченята з такою гамою кольорів, що я розгубився, бо кожне з них по-своєму гарне. Тут і білі, чорні, рябі, чорні білокрилі, білі чорнокрилі. Тепер не знаю, до якого берега пристати: продовжувати відбір білих, повернутися у вихідне положення чи вибрати золоту середину?

Ось так на подвір'ї ми вирощуємо дичину, забезпечуючи себе смачним м'ясом. А сам процес вирощування приносить радість, задоволення і душевний спокій. Вважаю, що мускусні качки заслуговують на те, щоб оселитися в кожному господарстві.

В. П. Галивода,
264915, Волинська обл.,
Іваничівський р-н, с. Поромів

■

Не лише вчимося

Ми з нашими однокласниками надумали створити мале підприємство з розведення дощових черв'яків. При цьому керувалися думкою, що вони потрібні в кожному господарстві, тож, коли розводитимемо їх, зробимо велику користь.

Але ми тільки початківці, то хотілося б на сторінках журналу прочитати поради тих людей, котрі вже працюють над цією справою. А ще були б раді прочитати міркування наших однодумців про розведення дощових черв'яків — що вони можуть сказати про наше захоплення.

Т. Галянтна, С. Дубицька, О. Бабичева,
м. Хмельницький, вул. Вокзальна, 69

Служба взаємодопомоги

Свиня на відгодівлі

У «ДСГ» № 3 за 1993 р. І. С. Марунько з Чернігівщини запитував, що він має робити, аби його свиня, яку тримає для відгодівлі, щомісяця не зривалася за кнурами. Ось дві поради.

Щоб свиня добре «сплачувала» корми, давала гарний приріст, необхідно їй видалити яєчники (каструвати). Це може зробити тільки ветеринарний лікар, до якого, зрозуміло, й слід звернутися.

Що дасть ця операція? Свиня не зриватиметься за кнурами, а відтак зменшиться витрата кормів, збільшиться приріст, тварина швидше відгодовуватиметься. А якщо до цього додати і ніжні смакові якості свинини, то можна з певністю сказати, що кастрація свинки — економічно вигідна операція.

В. В. Цимбалюк,
ветлікар,
Київська обл., Макарівський р-н.,
с. Яблунівка

Щоб свиня щомісяця не зривалася за кнурами, у корм потрібно додавати шкаралупу яєць. Це я перевірила на власному багаторічному досвіді.

В. С. Комова,
317909, Кіровоградська обл.,
Олександрійський р-н.,
с.Андріївка, вул. Гагаріна, 36

Пижмо проти глистів у свиней

Природа наділила нас усім. Здавна наші предки зверталися до неї, і вона їх ніколи не зраджувала. Та, на жаль, з часом ми про природу почали забувати і частіше звертаємося до таблеток. Але в скрутні хвилини все-таки згадуємо і про лікарські рослини. Тут я і хочу повести мову про одну із них, хоч, як це не прикро, в нас, на Західній Україні, не так уже і багато її залишилося. Зветься вона пижмо звичайне, і саме без неї дуже важко сьогодні обійтися у господарстві.

Отже, якщо у поросят завелися глисти, одну столову ложку подрібненої трави пижма залийте 200 г води і протягом двох годин запарюйте в духовці. Потім процідіть й давайте тваринам перед годівлею щоразу по 1—2 столові ложки. Поросята швидко позбудуться глистів. Годувати їх під час цього лікування слід легкими і рідкими кормами.

Для дорослих свиней на 200 г води можна брати не одну, а дві ложки подрібненого пижма, давати напару 2—3 ложки.

А ще варто цю рослину класти у хлівах, де утримуються тварини, тоді майже не водитимуться мухи. Якщо покласти пижмо на м'ясо, то й на нього не сідатимуть мухи і, зрозуміло, не відкладатимуть личинок.

Збирати пижмо потрібно в серпні. Особливо корисні насіння та віночки квітів. Про цю рослину можна розповісти ще багато цікавого. Думаю, що читачі нашого журналу мене доповнять. Якщо ж комусь буде потрібна ця рослина, я можу надіслати.

М. В. Бреславський

Від редакції. Публікуючи поради М. В. Бреславського, хочемо зауважити таке: шановні наші дописувачі, коли надсилаєте до журналу рецепти лікування чи людини, чи тварини, обов'язково зазначайте, будь ласка, звідки ви їх взяли, адже такі поради — справа надзвичайно серйозна і відповідальна, отже, вони повинні бути перевірені.

У що запрягти коня?

Вельмишановний пане Я. С. Дума! У другому номері «ДСГ» за 1993 рік прочитали вашу цікаву розповідь про коней. Дякуємо!

А нас цікавить ось що. Ми придбали жеребчика, вже дорослого — йому чотири роки. Але в нас немає досвіду, як виготовити виїзд для нього.

Ви вже давно тримаєте коней і, певно, маєте досвід, знання в цій справі. То з якого матеріалу, як виготовити гужовий транспорт — малий та великий, потрібний для домашньої роботи? Будемо дуже вдячні Вам, якщо напишете про це на сторінках журналу. Мабуть, це цікаво знати не тільки нам. Заздалегідь вдячна Вам сім'я Голубів.

Голуб Станіслав Миколайович,
343325, Донецька обл.,
Краснолиманський р-н,
с. Рідкодуб

Чому кози гризуть дерев'яні стовпчики?

У журналі часто друкуються матеріали про догляд за козами. Та в них я не знаходжу відповіді на запитання: чому кози, в тому числі й цапи, дуже люблять, особливо взимку, гризти дерев'яні стовпчики, дошки парканів і загорож, найбільше їм подобається старе дерево. Я даю свіжі гілки клена, але це кіз не задовольняє. Хотів би почути думку з цього питання досвідчених людей.

І ще. Мої кози чомусь люблять їсти газети і аркуші з книг. Один раз цап витяг із поштової скриньки свіжу газету і так її «почитав», що поки я помітив, він з'їв її всю. Але цей «корм», мабуть, для тварин шкідливий. В такому випадку чим задовольнити «апетит» моїх кіз?

Володимир Іванович Тесля,
Дніпропетровська обл.,
П'ятихатський р-н,
с. Івашинівка

ФАЗАНИ У МОЇЙ ВОЛЬЄРІ

Фазан — це «ім'я» птах дістав від стародавніх греків за назвою річки Фазис (давня назва річки Ріоні, яка тече по землях Кавказу). Звідси фазани потрапили до Греції, де стали улюбленим птахом древньої Еллади. Трохи пізніше у вигляді військового трофею цих птахів завезли до Італії, звідки вони «розлетілися» по всьому світу.

Фазанами колись навіть присягалися лицарі... Що не заважало подавати їх до столу заможних панів як найвишуканішу страву.

Звичайний (дикий) фазан — представник загону курячих, родини фазанових. Це дуже гарний, один із найошатніших птахів з витонченою статурою, маса 1,5—1,7 кг. Самці трохи більші від самок, «розмальовані» зеленими, фіолетовими, оранжевими й золотистими кольорами, які в сонячних променях переливаються різноманітними відтінками барв. По краях голови, нагадуючи ріжки або корону, ростуть довгі пір'їнки. Чималий жовто-бурий хвіст сяє фіолетовим відтінком. Усією своєю поведінкою самець ніби підкреслює своє благородне походження.

Самки мають дещо скромніший наряд, у них значно коротший хвіст, на голові немає «ріжок». Хоч фазана і вирощують у мисливських господарствах для збагачення фауни, він залишається рідкісним птахом, зустріти його в лісі мало кому щастить.

Уже багато років я одомашнюю фазанів, та, на жаль, вони залишаються дикими й дуже лякливими. Хоч у мене вже декілька поколінь народилися і виросли у вольєрах, свійськими вони не стають.

Тримаю фазанів у великій і просторій вольєрі площею близько 7 м^2. Підлоги немає. Замість даху — дрібночарункова капронова сітка.

Фазан дуже полюбляє будь-яку траву і своїм міцним дзьобом з'їдає її до корінців, тому мої спроби вирощувати траву безпосередньо у вольєрі виявились марними. П'ятирічні випробування показали, що найживучішими є малина та агрус.

Фазани — всеїдні, тому утримувати їх не складніше, ніж курей. Я, наприклад, згодовую їм будь-яке зерно: пшеницю, ячмінь, овес, словом, все, що росте на моєму городі або можу придбати. Але найбільше фазанам, за моїми спостереженнями, подобається подрібнена кукурудза.

Влітку, коли починають достигати овочі, даю моркву, буряки, кабачки, гарбузи, огірки. Іноді їх тру на тертушці. А перестиглі кабачки, гарбузи, огірки розрізую навпіл і розкладаю у вольєрі. Через день чи два від них залишаються лише тоненькі прозорі шкоринки. Не відмовляються фазани й від падалиці: груш, яблук, різних ягід.

Важливо, щоб узимку, особливо в період парування, фазани отримували повноцінний вітамінний корм. Для цього заготовляю віники з сухою кропивою. Мінеральна підгодівля — подрібнені черепашки, крейда, висушена і подрібнена яєчна шкаралупа, гравій діаметром не більше 7 мм.

В одному із кутків вольєри обладную ванну з попелу, у якій птахи дуже люблять купатися.

Фазани, як і більшість птахів цього роду, полігамні. З одним самцем взагалі можна тримати 5—7 самок, але краще не більше двох-трьох, бо різко знижується виведення фазанят із яєць.

У нашій зоні фазани починають токувати в середині квітня. До цього часу в затишному куточку, далі від людських очей, обладную у звичайному ящику 40×40 см і висотою 15 см гніздо, дно якого вистелюю м'якою соломою, травою. Самка відкладає 16 яєць. Насиджування триває 24 дні. За цей час самки втрачають 30—40% живої маси. Інстинкт материнства у них надзвичайно розвинутий. Із лякливої до насиджування пташки самка перетворюється у відчайдушного звіра, який сміливо кидається на будь-кого, хто наважиться підійти ближче дозволеної відстані, незважаючи на його розміри і силу.

Процент виведення молодняка надзвичайно високий. Лупляться фазнята дружно, як по команді, і майже відразу стають самостійними: бігають, самі добувають собі їжу. Дуже цікаво спостерігати за маленькими, жовтими кульками, які під пильним оком матері із захопленням длубаються у землі, шукаючи поживу.

Годую фазанят, як і курчат, додаючи комах, борошняних черв'яків, мурашині яйця, варену й подрібнену рибу, круто зварені яйця (4—5 г на голову на добу), свіжий сир, пшоно, пшеничні висівки, кукурудзяне борошно, терту моркву, зелень, можна й перо цибулі. Корм даю на паперових аркушах або фанері.

Перші 10 днів пташенят годую через кожні 2 години, потім поступово, до місячного віку, режим годівлі доводжу до 5 разів на добу. Для профілактики шлунково-кишкових захворювань, які часто бувають у пташенят, радять давати їм розчин йоду (11 крапель на склянку води). Я ж користуюсь настоянкою елеутерокока (1 чайна ложка на 1 л переваренoї води), даючи їм цей напій замість води.

Раціон молодняка, який уже підріс, повинен бути різноманітним. Корисно вводити до нього пташиний комбікорм, що виготовляють на птахофабриках. І чим різноманітніші в раціоні зернові корми, тим краще.

На м'ясо забивають 3—4-місячних птахів вибірково: спочатку самців, оскільки вони ростуть швидше. М'ясо фазанів ніжне, духмяне, дуже смачне, недарма ним ласували стародавні гурмани.

Звичайно, утримання фазанів у домашніх умовах вимагає від господаря і терпіння, і досвіду, але досвід швидко набувається, а терпіння переростає у приємну звичку. Той, хто зважиться на розведення фазанів, швидко переконається, яка це цікава і матеріально вигідна справа.

М. П. Білик.

Чумиза

Зерно чумизи — одне з найкращих для згодовування птиці, особливо курчатам. Воно дрібніше від пшона і має м'якшу оболонку, а за вмістом білка переважає ячмінь, кукурудзу, просо та інші зернові культури.

Кури, які їдять чумизу, більше несуть яєць, раніше починають кладку, поліпшується вивід молодняка.

Із чумизи можна заготовити й дуже поживну зелену масу та першокласне сіно. З однієї сотки збирають 650 кг зеленої маси або 100 кг сіна, яке за калорійністю не поступається лучному.

На зерно чумизу висівають рядковим способом, як звичайні зернові. Відстань між рядками — 15 см. На погонному метрі треба залишати по 15—20 рослин. Загортають насіння на глибину 2,5—3 см. Сіють чумизу коли мене загроза заморозків, але ні в якому разі не можна допускати пересихання грунту. Особливо це стосується південних районів України.

Перед сівбою насіння бажано замочити на добу, потім просушити. Грунт після появи сходів треба розпушити й виполоти бур'яни. Чумиза посухостійка культура й росте без поливу. Колоски збирають, коли вони побуріють, зв'язують у снопики, підсушують, а потім обмолочують.

На сіно чумизу висівають також з міжряддями 15 см, але в рядку залишають не 15—20, як на зерно, а 50—60 рослин на погонному метрі. Косять, коли тільки-но утворяться колоски.

В. Р. Пакус,
285070, Івано-Франківська обл.,
Тлумацький р-н, с. Локітка

Служба взаємодопомоги

Малий «транспорт»

У № 9 «ДСГ» за минулий рік було надруковано листа Т. Дуб із Львівщини, в якому вона просила читачів допомогти їй придбати віслюка.

Звичайно, ця проблема сьогодні турбує не тільки її. Адже малий «транспорт», який може «підняти» 1—2 центнери, цікавить багатьох, хто працює біля землі, а особливо пенсіонерів. Привезти з городу до хати картоплю, траву, сіно, вивезти гній, безумовно, краще й легше на такому «транспорті», ніж на власних плечах.

Тож і хочу поділитися досвідом, якого набув у своєму господарстві. Понад десять років для малих перевезень та деяких інших робіт використовую цапа, причому зааненської породи. Щоправда, за цей час уже змінив трьох цапів. Усі вони в річному віці дуже легко перевозили вантаж масою 1—1,2 ц.

Щоб запрягти цапа у візок, який можна зробити на старих велосипедних колесах чи на інших легеньких, навіть з дитячого велосипеда, треба мати спеціальну збрую — шлею з посторонками, яка закріплюється до оглоблі возика. Її легко виготовити самому на зразок збруї для коней.

Цапа легко навчити ходити на віжках, а можна водити й за повідок. На голову можна зробити гнуздечку, щоб краще керувати цапом. Привчати його до роботи слід у 6—7 місяців, але спочатку в порожньому візку, а через 1—2 тижні поступово навантажувати до 20 кг.

Привчати до вантажу можна й на пасовищі, чіпляючи мотузкою невелику колоду, яку цап перетягує з місця на місце.

До 50 кг можна цапові класти вантаж й на спину у вигляді в'юка. Звичайно, ця тварина не для великих господарських робіт, і все ж і її можна використовувати, але ставитися до неї треба надзвичайно уважно: не перевантажувати, вчасно давати відпочивати, своєчасно годувати й напувати, бо треба ще мати й високопродуктивне потомство.

В. Г. Тоглієв,
315606, Полтавська обл.,
Миргородський р-н, п/в Дібрівка

Від редакції. Можливо, хтось із вас, шановні читачі, й скористається досвідом Віктора Григоровича. Але, на нашу думку, природою цим тваринам дано іншу роль. А як ви гадаєте?

Люблю квіти

Мені чотирнадцять років. Дуже люблю вирощувати квіти й хочу про них усе знати. Спеціальної літератури в мене немає, тож усю інформацію про це диво природи беру із «Дому, саду, городу».

Але, на жаль, у моєму саду ще немає тих квітів, які хотіла б мати. І тому я звертаюся до читачів нашого журналу: хто б міг за помірну ціну, бо грошей ще не заробляю, запропонувати мені садивний матеріал нарцисів, гіацинтів, ірисів, троянд, тюльпанів, гладіолусів, спаржі декоративної, маку декоративного, ромашки білої, рути запашної, півонії. Надсилати насіння тільки за моєю згодою.

Світлана Синиця,
Київська обл., Фастівський р-н,
с. Великі Гуляки

Аденома без хірурга

Уже кілька років хворію на аденому передміхурової залози. Лікарі радять робити операцію, але мені вже далеко за шістдесят і страшно лягати під ніж. Можливо, є якісь народні методи лікування цієї хвороби. Був би дуже вдячний читачам нашого журналу, якби відгукнулися на мою біду.

П. Коваленко,
Чернігівська обл.

На аденому передміхурової залози хворіють чоловіки різного віку, але найчастіше зрілого й похилого. Це захворювання у сучасній медицині, як у нас водиться, лікується оперативним втручанням. А в похилому віці, зрозуміло, подібну операцію переносити не так просто.

Відомо, що аденома прогресує тоді, коли ми, чоловіки, вживаємо спиртне. Отже, найкращий рецепт — не пити. Але якщо все-таки випили, а вранці відчули біль у нижній частині живота або в попереку, довго не розмірковуйте, а скористайтеся напоєм, який я вам пропоную. Він не тільки лікує, а й корисний як профілактичний засіб проти аденоми.

Як готувати напій? Взяти дві столові ложки подрібненої трави польового хвоща (сосонки), залити 0,5 л окропу, настояти в емальованому або скляному посуді 3—4 години, процідити й пити. Якщо заварили хвоща більше, не біда, процідіть його, поставте до холодильника і вживайте. Але більше користі, коли пити теплим.

Є й дещо інший рецепт, пов'язаний з цим настоєм. Але тут уже потрібен мед. Вранці натщесерце (не обов'язково) з'їсти ложку меду і запити склянкою настоянки польового хвоща. І так до десяти разів. Вже після двох-трьох таких процедур відчуєте, що біль зникне. А відтак і хірург вам уже не потрібний.

До речі, хвощ не бажано збирати на луках поблизу залізниці та шосейних шляхів. А хворим необхідно мати і хвощ, і мед завжди під руками.

П. С. Сокирко,
Черкаська обл., м. Ватутіне,
вул. Кірова, 3/67

У нас велике горе

Шановні читачі! У нас велике горе — син захворів на лімфогранульоматоз (збільшення лімфатичних вузлів на бронхах). В онкологічній лікарні ввели иому препарат, від якого все волосся на голові випало. Став зовсім лисий. Та це ще півлиха. Зараз у нього температура в межах 37,2—37,4 градуса, відчуває болі в грудях.

Ми забрали його додому і хочемо лікувати травами. Йому тільки 24 роки. Можливо, хтось із вас, дорогі читачі «ДСГ», знає, як можна вилікувати таку хворобу, будь ласка, напишіть до редакції.

Кажуть, у таких випадках потрібно варити зілля татарника і пити чотири рази на день, але такого зілля у нас немає і не знаємо, де його можна

дістати. Дорогі читачі, будь ласка, відгукніться на наше горе. Ми в боргу не залишимося.

Рудик Ілля Іванович,
283471, Тернопільська обл.,
Теребовлянський р-н, с. Сущин

Чи є народний метод лікування псоріазу. Порадьте, люди добрі, як позбутися цієї недуги.

Л. Ільчук,
Рівненська обл.

Можна вилікуватись

Допоможіть! Дуже прошу надрукувати мого листа у вашому журналі. Вже немає сил дивитися на синові муки. Йому двадцять вісім років, страждає на епілепсію. А так хочеться, щоб він створив сім'ю і був з того щасливий. Озовіться! Сподівання тільки на вас: можливо, є метод зборoти цю хворобу, а, може, є людина з даром Божим і зможе здолати епілепсію. До віку будемо вдячні!

А. Марченко,
315640, Полтавська обл.,
смт Велика Багачка,
вул. Жовтнева, 69, кв. 50

Мені 31 рік. З 9 років хворію на епілепсію: напади за нападами, мало не щодня. Лікарі не можуть допомогти, від цілителів бажаних наслідків також немає.

Ось чому надумала звернутися ще й до читачів нашого журналу, можливо, хтось із них знає народні методи лікування моєї хвороби. Буду вам дуже вдячна.

Т. В. Кудрявцева,
264970, Волинська обл.,
смт Турійськ, вул. Привокзальна, 6

Настояти білої лілії у горілці й невеликими порціями випивати тричі на день, аж поки не настане поліпшення.

Ще є і такий рецепт. Розпекти (розжарити) сталевий пруток і гасити його у козячому чи овечому молоці, потім пити це молоко. Також добре лікує.

Л. М. Зіненко,
Харківська обл.,
Краснокутський р-н,
с. Колонтаїв

Пропоную

...садивний матеріал клематисів, лілій, лілейників, айстр, півоній, самшиту, лікарських рослин та ін.

І. Т. Богданова,
310058, Харків, а/с 8477

Приймаємо замовлення на поставку восени 1994 р.:

***женьшень** — корінь життя та молодості: однолітній корінь 2 шт. — 1 долар, дволітній корінь 1 шт. — 1 долар, насіння стратифіковане 20 шт. — 1 долар;*

***ехінацея пурпурова (США)** — високоефективний стимулятор імунної системи, протизапальний, протиінфекційний засіб: насіння 300 шт. — 1 долар.*

Ціни орієнтовні. Плата в національній валюті за ринковим курсом. Найменше замовлення на 5 доларів. Рекомендації щодо вирощування та використання додаються. При замовленні (для відповіді) надсилайте конверт з марками.

251350, Чернігівська обл.,
м. Прилуки, а/с 1, «Панакс»

...колекційні сорти тюльпанів різних кольорів вітчизняних і зарубіжних колекцій. Для ознайомлення надсилаю прейскурант. Замовляючи, надсилайте конверт із зворотною адресою.

Наталія Вікторівна Танчик,
325035, м. Херсон, а/с 27

...технологію виготовлення кристалічного цукру в домашніх умовах з ягід, фруктів, овочів. Вартість технології повідомлю після одержання замовлення.

50 (п'ятдесят) рецептів пива домашнього виробництва: світле, чорне, баварське, чеське, картопляне, селянське, вишневе і т. д. Список рецептів і їхню вартість повідомлю після одержання замовлення. Виконання замовлень післяплатою. Надсилайте конверт із зворотною адресою.

Микола Іванович Десна,
324088, Дніпропетровська обл.,
м. Кривий Ріг,
пр. 200 років Кривому Рогу, 20, кв. 67

...узамбарські фіалки зарубіжних селекцій.

Г. Комков,
290005, Львів-5, абонентна скринька 9423

...тюльпани, гладіолуси, іриси, піони, флокси, насіння овочів. Присилайте конверт.

Євгеній Іванович Вакулін,
322030, Дніпропетровська обл.,
Новомосковський р-н, с. Голубівка

...молодняк японських перепелів.

Іван Трохимович Сененков,
255201, Київська обл.,
Києво-Святошинський р-н, с. Горенка,
вул. Київська, 190
Телефон у Києві 489-95-18

...зааненські кози.

Київ, тел. (044) 562-37-32

...насіння унікальних сортів огірків і помідорів для вирощування в різних умовах; 46 сортів багаторічних дельфініумів.

Ярослав Антонович Конет,
283520, Тернопільська обл.,
Заліщицький р-н, с. Поділля

...насіння і саджанці аралії маньчжурської (використовують як стимулюючий і тонізуючий засіб, як і женьшень), переступня білого, синюхи блакитної та інших лікарських рослин. Можливий обмін. Вкладайте конверт із зворотною адресою.

І. Є. Лісовський,
293500, Львівська обл.,
м. Стрий, вул. Залізнична, 29

...насіння помідорів (96), огірків (18), перцю (13). На прохання висилаю каталог.

А. В. Крисенко
316028, Кіровоград, вул. Волкова, 9,
корп.1, кв.37

Хочу придбати

...кізку й цапка зааненської породи, молодняк чи яйця цесарок, куріпок. Саджанці кімнатних: лимона, апельсина, граната.

Г. Я. Манченко,
288540, Вінницька обл.,
Бершадський р-н,
с. Флорине, вул. Маріяшівка, 119

...на будь-яких умовах журнали: «Цветоводство» — 1/86, 1/87, 4/88, 3/92, 5/92, 5/93; «Приусадебное хозяйство» — 5/93; «Фазенда» — 10—12/92, 1—2/93, 9—10/93, 11—12/93, а також будь-яку енциклопедичну літературу з садівництва, городництва, квітникарства.

Віктор Іванович Довганич,
293610, Львівська обл., Сколівський р-н,
с. Коростів, вул. Л. Українки, 99

...саджанці сливи: Ренклод Альтана, Ганна Шпет, Кірк, Персикова; алича: Піонерка, Пурпурна; черешня: Талісман, Крупноплідна, Успіх; ліщину.

Валерій Анатолійович Новік,
326741, Херсонська обл.,
Іванівський р-н,
с. Фрунзе, вул. Садового, 76

...чумизу коломенську, просо зернове, арахіс, шпинат Велетень, лагенарію.

Леся Володимирівна Січко,
265600, Івано-Франківська обл.,
м. Долина, вул. П. Мирного, 14

Святкові великодні страви

Світле Христове Воскресіння, Великдень — найбільше свято віруючих. Воно відбувається навесні, коли вся природа довкола оживає. Всю ніч у церкві іде служба, люди сповідуються і причащаються.

На Великдень освячують їжу. Після тривалого посту можна споживати різну їжу — сало й ковбасу, копченості. Радість духовна поєднується з радістю земною.

Для гостей і домашніх великодній стіл — святкове частування, за яким проводять декілька приємних годин у ніч Страсної суботи на світле Христове Воскресіння. Проте, мабуть, усі господарки знають, що вдало приготовлені страви — плід копіткої праці майже цілого тижня.

Справді, якщо хочете, щоб ваш великодній стіл відповідав і давнім традиціям і сучасним вимогам, то про майбутнє розговляння слід подбати завчасно. Бажано розподілити всі дні Страсного тижня таким чином, щоб на кожен із них припадало виготовлення якоїсь однієї страви.

Великодній стіл має ту особливість, що до нього не подають гарячих страв. Тому тут з'являється одночасно все, що прийнято їсти цього дня. Це дає можливість хазяйкам відпочити до приходу гостей або піти до церкви.

Розмір святкового столу залежить перш за все від кількості гостей. Але навіть у тому випадку, якщо розговлятися буде небагато людей, стіл повинен бути якомога більшим, щоб поставити на ньому все частування. На стіл стелять сукно, а поверх — скатерку, рівно, без складок. Найбільш нарядними скатерками вважають білі лляні. Серветки повинні мати такий самий малюнок, як і на скатертині.

Між приборами, які складаються з тарілок (однієї маленької для хліба, середньої — для рибних закусок і великої мілкої — для м'ясних холодних страв), серветки, двох пар ножів і виделок, склянок і чарок, залишають простір сантиметрів 40.

Сільнички можна розмістити між кожними двома приборами.

Звичайно, на стіл, як прикраси, ставлять традиційні частування: кулич, прикрашений цукровим баранчиком, сирну паску з яскравою штучною квіткою на верхівці та кошик з крашанками. Можна поставити живі, але не дуже духмяні квіти.

Масивніші м'ясні страви краще відставити на окремий столик; йдеться про цілий окіст, рулет, порося, смажену телятину, індичку тощо. На стіл перш за все ставлять сири, заливну рибу, свіжий салат. Кожну страву слід прикрасити букетом зелені. Тут же на столі має бути горілка, пляшка з червоним і білим вином. До речі, біле вино подають зовсім холодним, а червоне — кімнатної температури.

Коли гості вже не їдять гострих та рибних закусок, слід прибрати їх із столу, за винятком сирів, які здебільшого прийнято їсти під час десерту, і подати м'ясні страви, свіжий сир, свіжі огірки, соління.

Потім — фрукти і сир, попередньо прибравши все із столу, крім паски і мазурок, які їдять на десерт або з чаєм і безалкогольними напоями. Гості п'ють, за бажанням, чай або каву, подають також вазочки з цукерками та варенням.

Існує традиція, за якою всю пасхальну ніч проводять за одним і тим же столом.

Паска

На 2—2,5 кг борошна: 15 яєць, 300 г нетвердого вершкового масла, 3 склянки цукру, 0,5 л сметани, 2—3 ст. ложки олії, ізюм, ваніль, сіль, 150 г дріжджів і склянка молока.

Розтерти 150 г дріжджів у склянці теплого молока, додати масло, цукор, яйця і лишити на 10—12 год. Коли маса зійде, замішують тісто, вливаючи сметану, олію і додаючи сіль, ізюм, ваніль. Щоб паска не черствіла, додати 50—75 г свіжого смальцю. Поставити тісто в тепле місце, а коли збільшиться у 2—3 рази, сформувати паски.

Секрети кухні тітки Насті

Запарена паска

4 склянки борошна, 9 склянок молока, 20 жовтків, 4 склянки цукру, 100 г дріжджів, 600 г масла, ізюм, ваніль, сіль, кориця.

4 склянки борошна запарити 9 склянками молока. Коли прохолоне, влити 20 жовтків, розтертих з 3 склянками цукру, дріжджі, розведені в половині склянки молока, і досипати стільки борошна, щоб тісто було густим. Добре його вимісити і поставити, щоб підійшло; потім додати 3 склянки цукру, ваніль, ізюм, корицю, сіль, вимішати, додавши масла, все ще раз вимішати, покласти у форму на 1/4 її місткості, а коли тісто підніметься до 3/4 форми, поставити в духовку. З такого тіста також печуть чудові пироги і куличі.

Сирна паска-крем

2 л молока, 12 яєць, 3 склянки сметани, склянка розтопленого масла, цукрова пудра, ваніль.

Підігріти 2 л молока, влити туди 6 яєць, 3 склянки сметани і мішати на плиті ложкою, поки не згорнеться, потім вилити у полотнину й покласти під гніт на 2—3 год. Далі протерти через сито, перекласти в миску, додати склянку розтопленого масла, розтерти, додаючи по одному 6 жовтків, всипати цукрову пудру й ваніль за смаком. Усе ретельно розтерти, перелити у форму, поклавши на дно марлю так, щоб кінці виглядали, і винести на холод. Потім обережно вийняти з марлею й перекласти на блюдо.

Сирна паска-запіканка

800 г сиру, 15 яєць, 1 склянка цукру, по півсклянки мигдалю і розтопленого масла, ваніль.

800 г сиру і 15 яєць розмішати і протерти через сито; покласти в миску, додати склянку цукру, півсклянки мигдалю (не дуже дрібно посіченого), півсклянки розтопленого масла, небагато ванілі, добре розтерти, покласти у форму, змащену маслом, і випікати в духовці.

Сирна шоколадна паска

1200 г сиру, 2 склянки цукру, склянка розтопленого масла, 8 жовтків, 300 г тертого шоколаду, 2 склянки вершків, ваніль.

1200 г свіжого сиру протерти крізь

сито й розтерти до піни, додати 2 склянки цукру, знову розтерти до піни, влити склянку розтопленого (але не гарячого) масла і ще розтерти; потім додати по одному 8 жовтків, 300 г тертого шоколаду, влити 2 склянки густих вершків, покласти ваніль і терти, доки не з'являться пухирці.

Потім викласти у форму з марлею (як у попередньому рецепті) і винести на холод.

Сирник з лимонною помадкою

Корж: 1 кг сиру, 250 г цукру, 8 яєць, 150 г вершкового масла, 4 ст. ложки манної крупи, 100 г ізюму, 30 г цукатів, цедра 1 лимона.

Помадка: 300 г цукру, 1/2 склянки води, чайна ложка оцту, сік 1 лимона, столова ложка вершкового масла, ваніль.

Для оздоблення: мармелад, ізюм, лимон.

Сир пропустити через м'ясорубку, з'єднати з розтертими з цукром жовтками і маслом. Пухку масу разом із збитими білками, манною крупою, ізюмом, нарізаними кубиками цукатами, натертою на тертці лимонною цедрою викласти на змащену і посипану сухарями тортівницю і пекти у гарячій духовці годину. Щоб сирник зверху не пригорів, накрити його вологим папером.

Сироп з цукру, води й оцту ще гарячим розтерти з маслом, ваніліном і лимонним соком. Приготовленою помадкою полити сирник. Поки помадка не застигла, оздобте сирник ізюмом, фігурно нарізаним мармеладом і кружальцями лимона.

Пасхальний кулич

12 склянок борошна, 1,5 склянки молока, 150 г дріжджів, сіль, 10 жовтків, склянка цукру, ваніль, 2 склянки розтопленого масла.

12 склянок борошна розвести з півтора склянками трохи теплого молока, додати дріжджі, сіль за смаком, все добре збити і поставити, щоб підійшло, 10 жовтків розтерти із склянкою цукру, влити в тісто, добре вимісити, влити 2 склянки теплого масла, знову вимісити й поставити, щоб підійшло. Вилити у форми, дати трохи підійти й поставити в гарячу духовку на годину.

Великодній хліб

2 яйця, 2 ст. ложки цукру, 2 ст. ложки борошна, 1 склячка мигдалю, ізюм, інжир, кориця.

Збити 2 яйця з 2 ст. ложками цукру і 2 ст. ложками борошна. Додати склянку очищеного й нарізаного соломкою мигдалю, по півсклянки ізюму і подрібненого інжиру та небагато кориці. Викласти готове тісто в змащену маслом форму для кекса й запікати. Після охолодження нарізати хліб шматочками.

Порося великоднє

Тушку жирного поросяти ретельно вимити холодною водою. Натерти добре і зсередини, й зверху сіллю. Тим часом готують таку начинку: кілька варених печінок труть на тертці або товчуть у дерев'яній ступці, додають шматок дрібно посіченої солонини і добре вимішують разом з печінкою. Вбити 4 жовтки, всипати 2 ложки тертої булки, поперчити, посолити і все добре перемішати. Цим фаршем начинити порося.

На сковорідці печуть його у печі, поливаючи весь час топленим маслом. Коли зарум'яниться, покропити ще й горілкою і натерти молодою солониною. Як трохи прохолоне, покласти корінець хріну в зуби поросяті, і воно вже готове до святкового столу.

Індик з начинкою

Обпатраного, добре вимитого індика солять з усіх боків, зсередини змащують маслом. Далі готують таку начинку: на маслі підсмажують кілька індичих печінок, подрібнюють, додають жир, терту булку й усе добре перемішують. Разом з дрібно посіченим солодким і гірким мигдалем, цукром, сіллю, 3—4 сирими яйцями, 2—3 ложками розтопленого масла ретельно все вимішують. Начинити цим фаршем індика й зашити. Печуть його у печі чи духовці на сковорідці, поливаючи маслом. Перед готовністю змащують яйцем, посипають тертою булкою і ще печуть у духовці.

М'ясо тушковане

140 г свинини (лопатки або грудинки), 20 г ріпчастої цибулі, 30 г сметани, 25 г моркви, 50 г болгарського перцю, чайна ложка томатної пасти, 5 г борошна, 15 г жиру, сіль, спеції.

М'ясо нарізати кубиками, обсмажити, додати томатну пасту і все разом посмажити ще кілька хвилин.

Додати солодкий перець, нарізаний соломкою, ще кілька хвилин потушкувати, залити бульйоном або водою, покласти пасероване борошно і потушкувати на легкому вогні до готовності. Заправити сметаною, сіллю, спеціями.

Домашня ковбаса

1800 г свинини, 30 г часнику, 30 г зернят гірчиці, перець, сіль, кишки свинячі (вузькі).

М'ясо порізати кубиками, поперчити, додати товчений з сіллю часник, гірчицю в зернах, посолити і добре вимішати протягом 15 хв.

Попередньо замочені солоні кишки добре промити, зняти внутрішній шар, знову промити в проточній воді і в 0,2-процентному розчині хлорного вапна.

Фаршем начинити кишки, згорнути їх спіраллю в 3—4 кільця і поставити у холодильну камеру на 5—6 год. Перед смаженням ковбасу в кількох місцях проколоти виделкою, щоб не розірвалася кишка. Кільця ковбаси укласти на лист і смажити в духовці 20—30 хв. Опісля злити з листа жир і знову поставити в духовку на 5—10 хв. Смажити ковбасу з обох боків до утворення рум'яної кірочки. Температура в духовці — 180—220°С. Щоб ковбаса мала апетитний вигляд, перед смаженням її можна занурити в окріп або витримати в гарячій воді 3—5 хв.

Подавати на стіл охолодженою.

Солянка з риби

Потушкувати капусту, відварити декілька сухих грибів в невеликій кількості води, цибулю протушкувати в олії. Рибу (краще свіжу або малосолону осетрину) відварити, остудити і порізати шматочками.

У високу сковорідку покласти капусту, перемішану з грибами, маслинами, перцем, цибулею, потім рибу і знову капусту, небагато грибного бульйону і довести до готовності в духовці.

Рулет рибний

120 г хеку, скибка пшеничного хліба, столова ложка молока, 1 яйце.

Фарш: шматочок сала, зубець часнику, чайна ложечка сухарів, чайна ложечка вершкового масла.

Філе риби і хліб пропустити через м'ясорубку. Котлетну масу розкласти на вологу серветку завтовшки 1,5—2 см. Уздовж неї покласти фарш: натерте часником і нарізане шматочками сало. Злегка підняти серветку і накрити фарш котлетною масою. Обережно скинути з серветки і покласти на змащений жиром лист швом донизу. Зверху рулет змастити сумішшю яєць і молока, посипати сухарями, збризнути жиром, поколоти в 2—3 місцях виделкою і запекти.

Риба, тушкована з овочами

150 г риби, 5 г борошна, 10 г вершкового масла, 20 г буряків, 20 г моркви, 5 г петрушки (корінь), 5 г болгарського перцю, 15 г ріпчастої цибулі, 10 г сметани, сіль, перець.

Шматочки риби посолити, запанірувати в борошні і обсмажити. Буряк, моркву, петрушку та перець порізати соломкою, цибулю — кільцями. Рибу та овочі скласти шарами в сотейник, залити бульйоном, звареним з рибних кісток, поперчити і тушкувати протягом години. Тоді додати сметану. Подавати на стіл, оздобивши зеленню.

Салат з картоплі з хріном

Зварити 500 г картоплі і 1—2 буряки. Зварені овочі нарізати, додати хрін, сіль, чорний молотий перець, оцет за смаком і 3 ложки олії. Все добре розмішати й витримати 1—2 години.

Потім покласти в салатницю, заправити майонезом. Салат прикрасити крутими яйцями, нарізаними кружальцями, та маслинами.

БІОДИНАМІЧНИЙ КАЛЕНДАР

Червень

У народі кажуть, що травень засіяв, а червень зарум'янив. У цьому місяці цвіте жито і пшениця, овес, ячмінь, барбарис, горобина, глід, калина, малина, агрус, смородина, виноград, ожина, суниці й полуниці, кукурудза, боби, диня, озимий часник, квіти — тюльпани, айстри, васильки, наперстянка, мак, півонія, ромашка, нагідки, резеда, гвоздики, бузок, півники, троянди, бегонії, пряні рослини, багато лучних трав. У червні достигають перші ягоди суниці, черешні, вишні, перші огірки, редиска, салати, цибуля й часник на перо.

Здебільшого на червень припадають зелені свята (Трійця), якими український народ відзначав буйноцвіт природи. Свою хату й подвір'я українці прикрашають клеченням — квітами, пахучими травами, лепехою, гілками липи, клену.

Риби

31 травня (11.03), 1, 2

Якщо травень був бездощовий, то при можливості полийте картоплю, помідори з розрахунку 5 відер на квадратний метр. Цього вистачить на два тижні.

На уражених весняними сонячними опіками ділянках штамбів і гілок яблунь та груш знімають садовим ножем відсталу й пожухлу кору, промивають відкриті місця розчином залізного чи мідного купоросу (40—50 і 20—30 г на 1 л води) або слабким розчином марганцівки, замазують садовим варом і закривають темною плівкою. Сміття після цієї роботи збирають і спалюють. На штамби плодових дерев накладають ловчі пояси шириною 35—40 см (разові — з паперу, довгострокові — з паклі, мішковини тощо).

Підв'язують (регулярно) до опор огірки і високорослі помідори, актинідію, виноград. Можна висіяти для повторного врожаю салат, редиску, кріп.

Овен

2 (21.37), 3, 4

Проводять боротьбу з колорадським жуком на картоплі (бажано за допомогою біологічних методів і механічно, а також дозволеними препаратами). Розпушують грунт на овочевих грядках, знищують бур'яни. Висівають редиску. Струшують жуків-довгоносиків з яблунь, малини на підстелені старі газети і спалюють їх. Розділяють кущі шніт-цибулі, висаджують сіянці ревеню. Поливають підігрітою на сонці водою огірки, баклажани, перець, кавуни, дині, кабачки.

Після розпушування навколо баклажанів і перцю грунт закривають торфом, тирсою, травою, щоб не випаровувалася волога, злегка підгортають капусту. Обрізують і обприскують сливу, вишню. Підживлюють добривами ягідні культури. Висаджують розсаду цвітної капусти для одержання стиглих головок у серпні — вересні.

Близнюки

7(23.03), 8, 9

Обпилюють листя редьки і редиски попелом проти шкідників. Розпушують грунт, виполюють бур'яни. Проривають моркву, залишаючи рослини в рядку на відстані 1,5—2,5 см. 9 червня об 11 год 27 хв народжується новий Місяць. В цей день нічого не садять і не сіють. Проводять боротьбу з колорадським жуком та іншими шкідниками. Підживлюють добривами малину, суницю, розпушують грунт у міжряддях.

Рак

10 (10.23), 11, 12

У степовій зоні України, в Криму і на Закарпатті висаджують розсаду середньопізніх сортів помідорів. Висівають редиску, кріп, салат, крес-салат, пасинкують помідори. Якщо немає дощу, поливають огірки, цвітну капусту (здійснюють це щодня), суниці поливають великими дозами раз або й два на тиждень залежно від опадів. Збирають урожай ранніх овочів і ягід в міру потреби і достигання.

Перевіряють ловчі пояси на плодових деревах. Обрізують яблуні і груші, розпушують грунт у пристовбурних смугах, скошують траву в саду. Підживлюють сливи, вишні, обліпиху.

Лев

12(19.30), 13, 14

Проріджують моркву, буряки, редьку, здійснюють щеплення плодових дерев зеленими пагонами. Виполюють бур'яни, розпушують грунт. Збирають суниці, пряні трави, овочі, ранню капусту.

У період росту зав'язі обприскують ягідні культури, збирають і знищують падалицю, вирізують пошкоджені і хворі рослини. Обприскують проти шкідників і хвороб смородину, порічки, агрус, малину.

Діва

15 (2.13), 16

Поливають по борознах овочі і картоплю (якщо не було протягом останніх двох тижнів рясного дощу), обробляють їхні посіви. Щеплять троянди способом окулірування. Підв'язують до опор помідори, огірки, виноград, клематиси.

16 червня — перша чверть Місяця. Вирізують зайві молоді пагони малини, паростки сливи, вишні, суниці. Підживлюють, мульчують, обрізують «вуса».

Терези

17 (6.44), 18

Повторно висаджують картоплю свіжозібраними бульбами, які оброблені біостимуляторами. Підгортають картоплю, запилюють вручну кавуни, дині, лагенарію. Розпушують грунт на грядках овочів. Викопують ранню картоплю, збирають редиску, цибулю, зрізують листя петрушки, селери для столу, а також для сушіння і засолювання на зиму.

Видаляють пагони, які з'явилися на перещеплених деревах за 15—20 см від місця щеплення.

Скорпіон

19 (19.20), 20

Висаджують повторно картоплю в південних областях України, висівають кріп, салат, редиску для літнього споживання. Якщо немає дощу, поливають цвітну капусту, огірки, суниці. Обробляють грядки овочів, коренеплодів, картоплі проти шкідників. Проводять пінцирування однорічних приростів на вишні, сливі, яблуні, винограді, актинідії тощо. Пасинкують помідори. Роблять щеплення окулірованням на яблунях, грушах тощо.

Обрізують на плодових деревах підмерзлі гілки (із світло-зеленим дрібним листям, що поступово підсихає), зрізи зафарбовують охрою чи суриком.

Стрілець

21 (10.29), 22

Збирають врожай овочів і ягід. Щоб краще наливалася цибулина, пригинають зелені листки цибулі-ріпки. Висівають кріп. Окулірують яблуні.

22 червня — найдовший день і найкоротша ніч року. Найоптимальніший строк, щоб запастися сіном для корови, кози іншої худоби. Головний орієнтир початку косовиці — початок цвітіння жита.

Збирають листя волоського горіха, огудину картоплі, пасинки помідорів, траву чистотіла, квіти календули, ромашки для використання проти шкідників й хвороб культурних рослин.

Підживлюють суницю розчином гноївки або пташиного посліду (1:10 і 1:20) — 1 відро на погонний метр рядка, після чого рясно поливають, щоб земля промокла на 30 см вглиб.

Козеріг

23 (11.32), 24, 25

23 червня о 14 год 32 хв — повний Місяць. Пам'ятайте, що після виповнення Місяця починається його убування, зменшення. У цей період активність біополя, циркуляція життєвих соків рослини спрямована від периферії до центра, згори вниз. Саме в цей період ріст надземних частин рослини сповільнюється, а підземних прискорюється. Ось чому всім рослинам, плід яких формується під землею, слід створити відмінні умови — дати достатньо поживних речовин і вологи.

Під знаком Козерога, який практично сприяє майже всім рослинам та ще й у дні повного Місяця, тобто 23 і 24 червня, вкиньте у грунт насіння всіх культур, які ви надумали використати для повторних і післяжнивних посівів.

Заготовляють листя чорної смородини, петрушки, кропу, моркви, суниці, кропиви, квіти ромашки аптечної та інші лікарські рослини. Збирають суниці, вишні, ранні огірки.

Водолій

25 (14.28), 26

У другій половині дня 25 червня, коли Місяць увійде у сузір'я Водолія, і до 27-го нічого не сійте. Краще у ці дні займіться боротьбою з бур'янами, шкідниками і хворобами рослин. Можете також, якщо не менше тижня не було рясного дощу, полити городні культури, причому рясно, по борознах з розрахунку 4—6 відер на квадратний метр. Можна пасинкувати високорослі помідори.

Знищують колорадського жука та інших шкідників городніх культур. Збирають опалу зав'язь яблук і груш, перевіряють ловчі пояси на плодових деревах, знищують шкідників і знову ставлять ловчі пояси.

Риби

27 (19.42), 28, 29

Підживлюють добривами яблуні й груші, накладають і оглядають ловчі пояси, збирають і знищують падалицю. Збирають ягоди смородини, порічок, малини.

Викопують до столу ранню картоплю, після проріджування — моркву і столові буряки. Підживлюють і поливають плодові дерева та ягідники, овочі, квіти, суницю. Зрізують зелене пір'я багаторічної цибулі, виламують стрілки в озимого часнику. Збирають врожай суниці і інших ягід. Варять компоти, варення.

Овен

30 (5.12)

30 червня о 22 год 32 хв — третя чверть Місяця. Викопують ранню картоплю. Займаються консервуванням. Якщо починає жовтіти пір'я, збирають озимий часник. Готують грунт для нових насаджень суниці, обрізують «вуса» з тієї, де вже зібрали врожай. Підв'язують до опор огірки, актинідію. Поливають і підживлюють овочеві культури, квіти. Збирають ягоди смородини, порічок, суниці.

У номері:

На 1-й стор. обкладинки слайд Є. І. Поліщука, на 4-й — Ю. П. Самеляка.

«Дім, сад, город» (українською мовою)

Щомісячний виробничо-практичний журнал
№ 4, квітень, 1994 р.
Видається з 1989 р.
Київ, видавництво «Нива»

Здано до набору 14.02.94. Підписано до друку 12.04.94.
Формат 60×84 1/8. Папір офсетний № 1. Офсетний друк.
3,72 умовн. друк. арк., 16,74 умовн. фарб.-відб., 7,5 обл.-вид. арк.
Тираж 136 005 прим. Зам. 0118404.

Адреса редакції: 252054, Київ-54, вул. Павлівська, 11-г, тел. 216-05-40.
Відділ листів і реклами — 216-40-25.
Журнальний комплекс видавництва «Преса України», 252146, Київ-146, вул. Героїв космосу, 6.

Індекс 74142

Передплачуйте

на друге півріччя 1994 року

ЖУРНАЛИ

«Дім, сад, город»

Виходить щомісячно, індекс 74142

«Мисливець і рибалка»

Виходить раз на квартал, індекс 74428

«Наш дім»

Виходить раз на квартал, індекс 74453

«Пасіка»

Виходить раз на два місяці, індекс 74429

Газету

«Зелений календар»

Виходить двічі на місяць, індекс 30203

ISSN 0235-6368. Дім. сад. город. 1994. № 4. 1—32